

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษ

มีความคิดและทฤษฎีต่าง ๆ หลายทฤษฎีที่ได้พยายามอธิบายความหมายของการลงโทษ แตกต่างกันไป แม้ว่าทฤษฎีต่างๆจะมีเหตุผลที่น่าเชื่อถือ แต่ก็ไม่สอดคล้องต้องกันนัก ซึ่งเช่นเดียวกันกับในเรื่องที่มาของการลงโทษ ซึ่งมีผู้อ้างที่มาต่าง ๆ กัน เช่น มาจากการแก้แค้นส่วนตัว การที่ชนชั้นสูง พยายามควบคุมและปกครองชนชั้นต่ำ โดยใช้การลงโทษเป็นเครื่องมือ การที่รัฐเข้าสวมอำนาจการลงโทษแทน หรือเหนือ Pater familias การที่สังคมพยายามที่จะปกป้องตนเองจากภัยอันตรายทางธรรมชาติ การที่ถือว่าเป็นหน้าที่ของสังคมที่จะต้องลงโทษ ผู้กระทำความผิดตามความต้องการของพระเจ้า การตอบแทนหรือการตอบโต้การกระทำที่ชั่วร้าย แนวความคิดซึ่งถือว่าเป็นแนวความคิดทั่วไปถือว่าการลงโทษเป็นการกระทำตอบโต้ของสังคมต่อการกระทำซึ่งระบบคุณค่าแห่งสังคม (Social Value) ถือว่าเป็นอันตรายหรือทำร้ายสังคมเป็นส่วนรวม Durkheim เห็นว่าอาชญากรรมเป็นการละเมิดประโยชน์ หรือคุณความดีสาธารณะ ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าประเพณี ซึ่งสร้างขึ้นโดยสมาชิกของสังคม และการลงโทษจะต้องให้ได้สัดส่วนกับความร้ายแรงและอันตรายที่เกิดขึ้นแก่สังคม¹

วัตถุประสงค์ของการลงโทษมักจะกล่าวกันว่า เพื่อข่มขู่ แก้ไข ปรับปรุง แก้แค้นทดแทน และคุ้มครองสังคม โดยการตัดโอกาสของผู้กระทำผิด โดยปกติแล้วในการลงโทษจะคำนึงถึงวัตถุประสงค์หลาย ๆ ประการพร้อม ๆ กันไป

---

¹ภราดร ภคพัฒน "การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ",
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี แผนกวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521,
หน้า 13.

1. ทฤษฎีของ Durkheim

ตามทฤษฎีของ Durkheim นั้นเป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับรวบรวมเหตุผลไว้มาก โดยกล่าวว่าการลงโทษ สำหรับอาชญากรรมมิได้มาจากเหตุผลดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นแต่ประการหนึ่ง ประการใดแต่แท้จริงแล้ว การลงโทษคือวิธีการประการหนึ่งที่จะแสดงถึงการรับรองและยืนยันถึงคุณค่าของสังคม ซึ่งถูกละเมิดและทำลายโดยการก่ออาชญากรรม วัตถุประสงค์ใหญ่คือ การแสดงถึงหลักการของสังคมในการประกันคุณค่า หรือค่านิยมพื้นฐานแห่งสังคม ซึ่งถูกละเมิดโดยอาชญากร จากแนวความคิดนี้ชี้ให้เห็นว่าข้อไขว้ไขว้ใจความของการลงโทษฆาตกร คือการสนับสนุนและส่งเสริมหลักความเชื่อมั่น ในอำนาจแห่งคุณค่าของความเป็นมนุษย์และชีวิตมนุษย์ มิได้เป็นไปเพื่อสร้างความหวาดกลัวให้เกิดแก่ฆาตกรอื่น หรือเพื่อปรับปรุงตัวฆาตกรนั่นเอง การลงโทษจึงมีลักษณะคล้ายการสังเวทীবุคคล เพื่อคุณงามความดีสาธารณะ

2. ทฤษฎีตามความเห็นแบบลัทธิ Marxist

Rusche และ Kirchheimer ได้เสนอทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษซึ่งสอดคล้องต้องกันกับแนวความคิดตามลัทธิ Marxist ชี้ให้เห็นถึงวิวัฒนาการของวิธีการปฏิบัติทางทัณฑ์ทิวทยาว่าเป็นวิธีการตอบโต้ของสังคมซึ่งขึ้นอยู่กับสภาวะของตลาดแรงงาน และเนื่องจากถือว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ ซึ่งเกิดขึ้น โดยชนชั้นต่ำ ในขณะที่กฎหมายและการลงโทษเป็นมาตรการของชนชั้นสูง ซึ่งกุมอำนาจทางการเมือง เมื่อตลาดแรงงานต้องการแรงงานกรรมกรมาก ชนชั้นสูงก็จะกำหนดการลงโทษไว้เบาและไม่รุนแรงนัก เมื่อตลาดแรงงานเพื่อ ความต้องการแรงงานมีน้อย และมีกรรมกรว่างงานมาก การลงโทษก็มีแนวโน้มที่จะหนักและรุนแรง ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่าส่วนมากจะเป็นโทษประหารชีวิตและโทษต่อร่างกาย ส่วนโทษปรับ จะถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นการเก็บภาษีเข้ารัฐ นอกจากนี้ วิธีการนำนักโทษไปปล่อยยังอาณานิคม ก็เป็นวิธีการจัดหาแรงงานให้แก่อาณานิคมด้วย

3. ทฤษฎี Freudian

ตามทฤษฎีนี้ มีหลักว่าการกำหนด โทษจะต้องพิจารณา ในแง่ความผันแปรของบุคคล และถือว่าอาชญากรรมเกิดจากสภาพแห่งจิตใจ เช่น ความกดดัน ความขัดแย้งลับสนภายใน จิตใจ และมีลักษณะเป็นการก้าวร้าวซึ่งเกิดจากการขาดสติสัมปชัญญะขัดแย้งกับบุคลิกภาพของบุคคล

ในส่วนของความแตกต่างของชนชั้นที่มีผลต่อการลงโทษ ได้มีนักสังคมวิทยาได้แยกประเภทความแตกต่างของชนชั้นที่มีผลต่อขั้นตอนการลงโทษว่า การลงโทษจะเป็นการทารุณโหดร้ายเมื่อมีช่องว่างมากระหว่างชนชั้นสูงซึ่งเป็นชนชั้นปกครองกับชนชั้นต่ำซึ่งเป็นชนชั้นที่รับการลงโทษมากกว่า แต่เมื่อได้มีวิวัฒนาการในด้านส่งเสริมหลักความเสมอภาคระหว่างบุคคลมากขึ้น หรือได้มีการทำให้ฐานทางการเมืองกว้างมากขึ้น จะมีผลให้คนส่วนมากอยู่ในระดับเดียวกันแล้ว ผู้ลงโทษและผู้ถูกลงโทษเป็นชนชั้นเดียวกัน การลงโทษก็จะเบาและลดความรุนแรงลงไป เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่าเมื่อผู้ถูกลงโทษ ถูกแยกออกจากกันด้วยช่องว่างทางสังคม ผู้ถูกลงโทษก็จะถูกเสมือนว่าเป็นสัตว์หรือเชลยศึกในทางตรงข้ามเมื่อผู้ลงโทษตระหนักว่าถูกลงโทษมีสภาพใกล้เคียงกับตนแล้ว การลงโทษก็จะมีลักษณะผ่อนปรนและลดความรุนแรงลง

4. ทฤษฎี Deterministic และ Behavioristic

เป็นทฤษฎีที่ยึดถือพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะทฤษฎีนี้ปฏิเสธทฤษฎีความรับผิดชอบ เพื่อทดแทน ตัวอย่างของผู้สนับสนุนทฤษฎีนี้ได้แก่ สำนัก Positive ซึ่งตั้งขึ้นโดย Cesare Lombroso ซึ่งถือว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติประการหนึ่ง เช่นเดียวกับมรสุม ฯลฯ ทฤษฎีนี้ปฏิเสธหลักการของทฤษฎี Free will โดยสิ้นเชิง และเห็นว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเป็นสิ่งไม่สมควร

5. ความรุนแรงของอาชญากรรมที่มีผลต่อการกำหนดโทษ

เนื่องจากได้เกิดแนวความคิดปรับปรุงแก้ไขตัวบุคคลขึ้นในศตวรรษที่แล้วมานี้ประเด็นที่ว่า อาชญากรรมรุนแรงเพียงใดก็ลดความสำคัญลง เพราะผู้กระทำความผิดจะได้รับการลงโทษตามที่เขาสสมควรจะได้รับ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าคิดถึงทฤษฎีทดแทนให้เหมาะสมกับการกระทำแล้ว ความรุนแรงของอาชญากรรมก็ยังคงมีความสำคัญอยู่

มีทฤษฎีแห่งกฎหมายอยู่มากที่ได้กำหนดโทษรุนแรงสำหรับอาชญากรรมที่รุนแรง ซึ่งอย่างไร จะเป็นอาชญากรรมรุนแรงก็มักขึ้นอยู่กับความรู้สึกของผู้ร่างกฎหมาย ซึ่งมักถือว่าฆาตกรรมและอาชญากรรมชั่วร้ายอื่น ๆ สมควรได้รับโทษหนัก ส่วนโทษลักทรัพย์และความผิดเล็กน้อย ควรได้รับโทษเบาสุด แต่การคำนึงถึงความร้ายแรงนี้มักคำนึงถึงในแง่ลักษณะการกระทำ เช่น กระทำโดยอุกฉกรรจ์เพียงใด และมักจะไม่ได้อิงถึงในแง่ผลของการกระทำว่าร้ายแรงเพียงใด แม้ว่าจะไม่มีลักษณะรุนแรงก็ตาม*

ได้มีการศึกษาถึงความรุนแรงของการก่ออาชญากรรมขึ้นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1960 โดยนักสังคมวิทยา คือ Thorsten Sellin และ Marvin Wolfgang แห่ง University of Pennsylvania โดยการสุ่มตัวอย่างสอบถามจากผู้พิพากษา นักศึกษาคำรวจ โดยจัดอันดับของความร้ายแรงออกเป็น 11 อันดับ แต่ได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่าแบบสอบถามที่ Sellin - Wolfgang สุ่มมานั้นไม่สมบูรณ์เพียงพอ ต่อมานักสังคมวิทยาชื่อ

---

* การกระทำที่มีลักษณะไม่ร้ายแรง แต่มีผลร้ายแรง ได้แก่การลักลอบจำหน่ายยาเสพติดให้โทษ ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่า การกระทำดังกล่าว มีผลร้ายแรง และ อุกฉกรรจ์ ยิ่งกว่าการทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ และควรลงโทษให้รุนแรงเพื่อเป็นการข่มขู่ผู้ค้ายาเสพติดรายอื่น ตามนโยบายของรัฐที่มุ่งจำกัดการลักลอบค้ายาเสพติด

Peter Rossi ได้ทดลองสุ่มตัวอย่างบ้าง โดยใช้ตัวอย่างที่สมบรูณ์ขึ้นกว่าเดิม และได้ผลใกล้เคียงกัน Rossii ได้ตั้งคำถามโดยแบ่งการกระทำผิดออกเป็น 140 ชนิด และบรรยายการกระทำผิดที่เป็นคำถามไว้อย่างละเอียด และได้จัดลำดับความร้ายแรงออกเป็น 1 ถึง 9 และพบว่าได้ผลแตกต่างกันน้อยมาก ระหว่าง ประชากรต่างอาชีพ เชื้อชาติ การศึกษา

ความรุนแรงของการกระทำ แบ่งตามลักษณะออกได้เป็น 2 ประการ คือ

ก. การกระทำที่มีลักษณะเป็นอันตราย (harm)

ข. การกระทำที่มีลักษณะเป็นความผิดในตัวเอง (culpability)

สิ่งที่ต้องพิจารณาถึง ประการแรก ในการที่จะสามารถบอกถึงความรุนแรง คือ การกระทำผิดนั้นมีลักษณะที่เป็นอันตรายมากน้อยเพียงใด (เช่นการปล้นโดยมีอาวุธย่อมเป็นอันตรายมากกว่าการลัก หรือ ฉกฉวย จึงถือเป็นการกระทำที่มีความผิดร้ายแรงมากกว่า) และการกระทำที่เป็นอันตราย จะต้องเป็นอันตรายโดยลักษณะของการกระทำนั้นเอง ถ้าอันตรายรุนแรงมาเกิดขึ้นภายหลังจากการกระทำ แต่เนื่องมาจากการกระทำก็ไม่ถือว่าการกระทำนั้น มีลักษณะเป็นอันตรายรุนแรง

ส่วนความรุนแรงของอาชญากรรมที่ดูจากการถือว่าเป็นความผิด ว่ามีขนาดความรุนแรงเพียงใดนั้น ดูจากขนาดของความผิดว่า สมควรแก่การตำหนิติเตียนเพียงใด เนื่องจากการกระทำผิดนั้น และมีปัจจัยประการหนึ่ง ที่เป็นสิ่งสำคัญในการพิจารณา คือ การกระทำนั้นเป็นการกระทำโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อ ซึ่งการลงโทษในความผิดบางประการจะคำนึงถึง

เจตนาของผู้กระทำด้วย²

การลงโทษเป็นเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมาย

กฎหมายใด ๆ เมื่อได้มีการใช้บังคับ ไม่ว่าจะ เป็นโดยการประกาศตามกระบวนการทางกฎหมาย หรือการยอมรับจารีตประเพณีเป็นกฎหมายก็ตาม ย่อมหมายความว่ากฎหมายเหล่านั้นจะต้องได้รับวิธีการบังคับใช้หรือมีอำนาจบังคับ ซึ่งต่างจากคุณค่าใช้บังคับ (validity) เนื่องจาก กฎหมายเกิดขึ้นเพื่อสนองประโยชน์และความต้องการของสังคมการเมืองเพื่อกำหนดความประพฤติสิทธิหน้าที่ ตลอดจนความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคม ฉะนั้นจึงไม่อาจยอมให้มีการเลือกเคารพกฎหมายได้และไม่อาจยอมให้บุคคลใช้ดุลยพินิจในการปฏิบัติตามกฎหมาย โดยหลักทั่วไปบุคคลทุกคน ทุกเหล่าหมู่ จะต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเพื่อมิให้เกิดความเหลื่อมล้ำขึ้นในระหว่างเอกชน ซึ่งเป็นสมาชิกของสังคมด้วยกัน แต่การมีอำนาจบังคับของกฎหมายเป็นเพียงปัจจัยเพื่อคุ้มครองกฎหมาย มิได้หมายความว่ากฎหมายคืออำนาจบังคับ เพราะกฎหมายย่อมมีสาระสำคัญในตนเองอยู่แล้ว ส่วนคุณค่าใช้บังคับนั้น ถือได้ว่ากฎหมายจะมีคุณค่าใช้บังคับได้ก็ต่อเมื่อเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นใช้บังคับโดยชอบด้วยกฎเกณฑ์เท่านั้น กฎบางประการแม้จะมีอำนาจบังคับแต่เมื่อเป็นกฎที่ตราขึ้นโดยไม่ชอบด้วยกฎเกณฑ์ ก็ย่อมถือไม่ได้ว่ากฎนั้นมีคุณค่าใช้บังคับ

---

² Andrew Von Hirsch, Doing Justice the Choice of Punishment, pp. 84-88.

A.C. Germann, Fank D. Day, Robert R.J. Gallati, Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice p. 41.

ตามหลักกฎหมายอาญาของไทย บุคคลจะต้องรับผิดชอบเมื่อกระทำความผิดโดยเจตนา เว้นแต่จะมีบทกฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบ แม้จะได้กระทำโดยประมาท .

จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 ตอนที่ 1, หน้า 28-31.

การลงโทษมิใช่สาระสำคัญของกฎหมาย แต่เป็นเพียงบางส่วนประกอบที่ช่วยให้กฎหมายได้รับการปฏิบัติตามอย่างถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้นเท่านั้น ผู้ที่อยู่ในข่ายการบังคับของกฎหมาย จะยอมรับหรือยอมรับนับถืออำนาจบังคับหรือไม่ก็ได้ แต่ถ้าไม่รับนับถือก็อาจถูกลงโทษทัณฑ์ก็ได้ ความคิดเห็นเช่นนี้จะไม่ตรงกับหลักใหญ่ของวิชานิติศาสตร์ คืออาชญากรไม่อาจอ้างได้ว่าการประกอบอาชญากรรมเป็นสิ่งที่ชอบและพึงกระทำได้ แต่ถ้ากระทำไปแล้ว ก็ต้องได้รับผลตอบแทน คือการลงโทษทัณฑ์ ตรงกันข้าม อาชญากรรมเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ แต่การลงโทษทัณฑ์ ตรงกันข้าม อาชญากรรมเป็นสิ่งที่ไม่พึงกระทำ แต่การลงโทษทัณฑ์เป็นแต่เพียงวิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยป้องกันมิให้มีการประกอบอาชญากรรม³

การลงโทษเป็นเพียงส่วนประกอบ มีหน้าที่ค้ำจุนและสนับสนุนให้กฎหมายได้รับการยอมรับนับถือและปฏิบัติตามจนบรรลุผล เป็นปัจจัยที่มุ่งหวังผล ในทางจิตใจของสมาชิกสังคม เพื่อให้เกิดความเกรงกลัวและความเคารพกฎหมายและปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมาย เมื่อมีผู้ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งเป็นการกระทบหลักสำคัญและมีผลต่อสังคมเป็นส่วนรวม ก็จะมีการลงโทษทางอาญา ซึ่งอาจเป็นการบังคับต่อบุคคล ต่อทรัพย์สิน ชื่อเสียงและเกียรติยศ การลงโทษจึงไม่เพียงแต่จะมีบทลงโทษไว้ในกฎหมายเท่านั้น แต่จะมีบทกำหนดวิธีการใช้บังคับบทลงโทษต่าง ๆ ไว้ด้วย

การลงโทษซึ่งเป็นการใช้อำนาจบังคับของกฎหมายประการหนึ่ง ย่อมเปลี่ยนแปลงและแตกต่างกันไปตามสถานที่ เวลา ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีของสังคมในแต่ละท้องถิ่น แต่การลงโทษที่ดีคือการบังคับใด ๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะการบังคับต่อร่างกาย ทรัพย์สิน หรือชื่อเสียงเกียรติยศ

---

³ ถนัด คอมันตร์, "ปรัชญากฎหมาย", (กรุงเทพมหานคร:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518) หน้า 27-28 (อัดสำเนา).

ซึ่งได้คำนึงถึงการเคารพหลักมนุษยธรรม การลงโทษที่ป่าเถื่อน ทารุณโหดร้ายย่อมถือได้ว่าเป็น การละเมิดหลักพื้นฐานแห่งมนุษยธรรม เช่น การลงโทษโดยการตัดอวัยวะบางส่วนของร่างกาย เช่นตัดมือ แขน ขา การตอน การลงโทษที่ผิดปกติวิสัยเพื่อให้ได้รับความทุกข์ทรมานผิดมนุษยธรรม เช่นการฆ่าโดยการเผาทั้งเป็น การจองจำในลักษณะทรมาน เป็นต้น

แม้การลงโทษจะเป็นเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายก็ตาม แต่ก็มีได้ หมายความว่า การลงโทษจะกระทำได้ ก็แต่ ในกรณีที่มีการล่วงละเมิดบทกฎหมายแล้วเท่านั้น ในบางกรณี แม้ยังไม่เป็นการแน่นอนว่า บุคคลได้ล่วงละเมิดบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือไม่ ก็ได้มีการลงโทษเพื่อประโยชน์แห่งการบังคับใช้กฎหมาย เช่น การลงโทษในสมัยโบราณเพื่อ ประโยชน์ในทางการสอบสวนที่เรียกว่าจารัตนครบาล ผู้ต้องหาจะถูกลงโทษโดยวิธีการต่าง ๆ เช่น ตัดปาก แหวะปากเอาเหล็กเผาไฟจี้ เป็นต้น เพื่อให้ผู้ต้องหาปรับสภาพ การลงโทษก่อน ที่ความผิดจะปรากฏดังกล่าวเป็นการไม่ชอบด้วยหลักการลงโทษ เพราะเมื่อยังไม่พิสูจน์ได้ว่า บุคคลใดกระทำความผิด รัฐหรือชุมชนย่อมไม่มีอำนาจลงโทษ ประกอบกับการมีข้อสันนิษฐาน เป็นคุณในเบื้องต้นว่าบุคคลทุกคนเป็นผู้สุจริต จึงไม่อาจลงโทษบุคคลใดก่อนที่จะปรากฏเป็นที่แน่ชัด ว่าบุคคลนั้นนั้นได้กระทำความผิดจริง แม้จะเป็นไปเพื่อประโยชน์ในการสอบสวนและเพื่อประสิทธิ ภาพของการใช้กฎหมายประการหนึ่งก็ตาม แต่มีข้อสังเกตว่าการกระทำใด ๆ ซึ่งเป็นการนำ กฎหมายมาใช้ผิดจากวัตถุประสงค์แห่งหลักนิติศาสตร์เป็นการใช้กฎหมายโดยมิชอบ ซึ่งน่าจะถือว่าเป็น การใช้สิ่งอื่นซึ่งมิใช่กฎหมาย ฉะนั้นจึงอ้างว่าเป็นการกระทำเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของ กฎหมายมิได้ อนึ่ง วิธีการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาในคดีอาญาในปัจจุบัน เช่น การจับกุมคุมขัง การตรวจค้นตัว ย่อมอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์และแนวความคิดเช่นเดียวกันนี้ด้วย คือต้องมุ่งหลีกเลี่ยง วิธีการที่โหดร้ายหรือมีลักษณะเป็นการลงโทษ แต่เป็นไปเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งการ สืบสวนเพียงประการเดียว

ในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศนั้น แม้กฎหมายระหว่างประเทศจะได้รับการยอมรับ ว่าเป็นกฎหมายมิใช่กฎหมายประเพณีอื่นก็ตาม แต่กฎหมายระหว่างประเทศก็ขาดอำนาจบังคับเพราะ

ในสังคมระหว่างรัฐ ไม่มีเจ้าหน้าที่ซึ่งอยู่ในฐานะเหนือกว่ารัฐ และมีอำนาจบังคับให้รัฐปฏิบัติ ตามกฎหรือตามคำวินิจฉัยของศาลหรืออนุญาโตตุลาการระหว่างประเทศได้ การตอบโต้ (repraisal) การทำสงครามไม่ถือเป็นการลงโทษ แต่วิวัฒนาการระหว่างประเทศมีความ พยายามที่จัดสร้างอำนาจบังคับอย่างน้อยที่สุดในด้านการรักษาสันติภาพ แม้ความพยายามดังกล่าว ขององค์การระหว่างประเทศจะยังให้ผลไม่เป็นที่พึงพอใจ และคงต้องใช้เวลาอีกนานกว่าจะมี เครื่องมือหรือวิธีการใช้อำนาจบังคับอย่างเหมาะสมในสังคมระหว่างประเทศ ในบางกรณีการ ลงโทษอาจเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายที่ได้ผลไม่เต็มที่ใด เพราะบทบัญญัติแห่ง กฎหมายเองอาจไม่รัดกุมพอที่เอาผิดแก่ผู้กระทำความผิด หรือบางกรณี อาจปรากฏว่าการชักจูง จิตใจให้บุคคลปฏิบัติตาม ได้ผลดีกว่าการลงโทษก็ตามแต่โดยหลักทั่วไปแล้ว การลงโทษก็ยังคง เป็นเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมาย จะได้ผลไม่เป็นที่น่าพอใจนักหรือมีการหลบเลี่ยง การลงโทษไปบ้างในบางกรณี

การลงโทษแตกต่างจากเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมายประการอื่น เช่น ศิลธรรม มโนธรรม ธรรมนิยมประเพณี แม้ในการร่างกฎหมายใช้อำนาจในการร่างกฎหมาย ไม่ถูกบังคับให้ต้องคำนึงถึงความต้องการของประชาชนก็ตาม แต่เนื่องจากกฎหมายเป็นเครื่องมือ ตอบสนองความต้องการของสังคมประการหนึ่ง ฉะนั้นศิลปธรรมจรรยา ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นกฎสังคม ก็เป็นสิ่งที่ผลต่อบทบัญญัติของกฎหมาย และเป็นส่วนช่วยส่งเสริมให้กฎหมาย ได้รับการเคารพและปฏิบัติตาม กฎสังคมเหล่านี้แตกต่างจากการลงโทษในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจ บังคับ เพราะการละเมิดกฎสังคมจะได้รับเพียงผลร้าย เช่น การประณามจากสังคม การไม่ยอม ให้เข้าร่วมกลุ่ม เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการลงโทษ

การที่รัฐได้บัญญัติกฎหมายขึ้นก็เพื่อที่จะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อยและการลงโทษเป็นเครื่องส่งเสริมประสิทธิภาพของกฎหมาย ดังนั้น วัตถุประสงค์

อันแท้จริงของการลงโทษคือต้องการให้สมาชิกของรัฐอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อยและเพื่อคุ้มครองสังคม แม้ว่าการคุ้มครองสังคมจะเป็นจุดมุ่งหมายขั้นสุดท้ายของการลงโทษแต่จุดที่จะต้องพิจารณาก็คือควรจะได้ผลเป็นการคุ้มครองสังคมที่ดีที่สุด เพราะปฏิกิริยาของสังคมที่มีต่อผู้กระทำความผิด มีเป้าหมายและเหตุผลที่แตกต่างกันบ้างเหมือนกันบ้าง ในยุคสังคมที่ไม่เจริญเป้าหมายและวัตถุประสงค์ก็เป็นการแก้แค้น และทดแทนการกระทำความผิด การป้องกันสังคม การยับยั้งและการปรับปรุงเป็นเป้าหมายและเหตุผลของยุคต่อมาที่สังคมเจริญมากขึ้น และในปัจจุบันการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็เป็นเป้าหมาย และเหตุผลที่ได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการยับยั้งและการคุ้มครองสังคมก็ยังคงมีอยู่ตลอดเวลา โดยสรุปเป้าหมายและเหตุผลในการลงโทษ อาจกล่าวได้เป็น 4 กลุ่มชั้น (1) เพื่อแก้แค้นและทดแทนการกระทำความผิด (2) เพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกัน (3) เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม และ (4) เพื่อปรับปรุงและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด⁴

1. การลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Punishment as a retribution, retaliation or revenge)

การลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนี้ เป็นวัตถุประสงค์ที่ใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดที่มีมาแต่สมัยโบราณและแพร่หลายมากที่สุด และถือได้ว่าเป็นวัตถุประสงค์ที่เก่าแก่ที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากสัญชาตญาณแห่งการแก้แค้นของคนและสัตว์ซึ่งมีมาครั้งดึกดำบรรพ์ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งมาจากความคิดที่จะเป็นการไม่ยุติธรรมเลยหากว่าผู้กระทำความผิดจะไม่ได้รับผลร้ายอันเนื่องมาจากการที่ตนกระทำความผิดนั้น สาเหตุประการที่สองนี้เป็นการสอดคล้องกับแนวความคิด

⁴สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย - สาขาวิชานิติศาสตร์, "เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายอาญา 1 : ภาคทบทวนคดีทั่วไป", ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525, หน้า 175.

ระบบศีลธรรมที่เห็นว่าหน้าที่รัฐ ถ้ามีอำนาจในการลงโทษเนื่องมาจากหลักความยุติธรรมดังกล่าว และการลงโทษเพื่อทดแทนนี้ก็ควรเป็นโทษที่หนักสาสมกับความผิดที่ได้กระทำขึ้นตามทฤษฎี Free Will โดย Jeremy Bentham มีความเห็นว่ากฎหมายควรกำหนดโทษให้เหมาะสมกับความผิด (Punishment to fit the crime) และควรกำหนดลักษณะของโทษไว้หลาย ๆ ประเภท เพราะว่าโทษอย่างเดียวกันจะให้เหมาะสมกับความผิดทุกอย่างย่อมเป็นไปไม่ได้⁵

ความคิดเห็นในเรื่องการลงโทษเพื่อการแก้แค้นทดแทนนี้ ยังมีผู้ให้ความเห็นไว้อีกคือ Johnson เห็นว่าการลงโทษโดยมีจุดประสงค์เพื่อเป็นการแก้แค้นเป็นเครื่องมือที่น่าสมควรถือในสังคมที่อยู่ก่อนกระทำความผิดให้กลับคืนมา ตามแนวความคิดนี้ ผู้กระทำความผิดสมควรได้รับการลงโทษ และโทษที่จะลงควรจะทำเท่ากับความเจ็บปวดและความยากลำบากที่สังคม หรือผู้เสียหายได้รับ⁶

Kant เห็นว่าการลงโทษเป็นของคู่กับการกระทำความผิดเพื่อความยุติธรรมแล้ว ผู้ซึ่งจงใจทำการอันไม่เป็นธรรมจะต้องถูกลงโทษซึ่งได้ส่วนลัดพอดทั้งในสภาพและความหนักเบา กับความผิดพลาดของเขา ถ้าสังคมไม่ลงโทษผู้กระทำผิดก็เท่ากับสังคมยอมรับรองการกระทำของเขา และด้วยเหตุนี้ ก็มีผลเหมือนว่าสังคมเป็นผู้สนับสนุนให้เขากระทำผิด นอกจากนั้นยังเห็นว่า การลงโทษไม่ควรมีลักษณะเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดผล คือความเกรงกลัวแก่บุคคลอื่นเพราะจะเป็นการไม่ยุติธรรมแก่ผู้ลงโทษซึ่งควรจะถูกลงโทษเนื่องมาจากการกระทำความผิดของตนเองเท่านั้น⁷ นั่นคือ Kant ไม่เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่เป็นการข่มขู่บุคคลอื่นนั่นเอง

⁵ภราดร ภคพันธ์, "การคุ้มครองสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับการลงโทษ", หน้า 22.

⁶Elmer Hubert Johnson, Crime, Correction, and Society, 4th ed., revised edition, (Homewood, Illinois : The Dorsey Press, 1968) pp.249-250.

⁷อุททิศ แสนโกสีก, "กฎหมายอาญาภาค 1", ศูนย์บริการเอกสารและวิชาการ กองวิชาการ กรมอัยการ, พ.ศ. 2525, หน้า 20.

Hegel เห็นว่าการลงโทษเป็นการยุติธรรม เพราะผู้ถูกลงโทษสมควรที่จะได้รับโทษ ก็จริงอยู่ . แต่หากเมื่อได้ปรากฏว่าเป็นการยุติธรรมที่จะต้องมีการลงโทษแล้ว ก็อาจนำสิ่งอื่น นอกจากความผิดของการกระทำนำมาพิจารณา ในการกำหนดโทษด้วย^๑

ในปัจจุบัน แม้วัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทน ไม่เป็นที่นิยมของนักทฤษฎีทั่วไป เพราะได้มีแนวความคิดใหม่ว่า วัตถุประสงค์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ล้าสมัยและไม่ชอบด้วยมนุษยธรรม แต่วัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนก็ยังคงมีอยู่ เพราะความรู้สึกนึกคิดของคนส่วนมากนั้นยังต้องการให้อาชญากรได้รับผลร้ายจากการกระทำผิดหนักพอกับความออกุณกรรมของความผิดที่ได้กระทำลงอยู่ ดังนั้นเมื่อกฎหมายเป็นเครื่องมือของสังคมกฎหมายจึงไม่อาจจะทิ้งวัตถุประสงค์การลงโทษ เพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนี้ได้ นอกจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐคือ ผู้พิพากษาจะกำหนดโทษแก่ผู้กระทำผิดรายใด ก็มักจะนึกถึงพฤติการณ์แห่งความร้ายแรงของการกระทำ ความผิด สมควรจะลงโทษหนักเบา เพียงใดวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนนี้ จึงยังคงเป็นที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดที่เห็นว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเป็นสิ่งไม่สมควร และไม่ชอบด้วยเหตุผล เพราะถือว่าการแก้แค้นทดแทนนั้น ไม่ได้คำนึงถึงความปลอดภัยของสังคม คือไม่ได้คำนึงว่าการลงโทษนั้น จะเป็นการทำให้อัตราอาชญากรรมลดลงได้หรือไม่ และเมื่อไม่ได้คำนึงถึงอนาคตแล้ว การลงโทษหรือไม่ลงโทษก็จะมีผลเท่ากัน เพราะความผิดได้กระทำไปแล้วและเกิดผลขึ้นแล้ว แม้จะลงโทษหรือไม่ลงโทษก็จะมีผลร้ายจากการกระทำ ความผิดหายไปหรือกลับคืนขึ้นได้ เหตุผลประการนี้มีข้อโต้แย้งว่าการแก้แค้นเพื่อทดแทนย่อมเป็นการก่อประโยชน์แก่สังคมได้เท่ากัน เพราะในเมื่อผู้ที่อยู่ภายใต้การครอบงำของกฎหมายคนอื่นได้เห็นว่าการละเมิดกฎหมายจะได้รับการทดแทนก็จะเกิดความพอใจและยอมอยู่ภายใต้

---

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

กรอบของกฎหมายต่อไป ซึ่งถ้า ไม่มีการทดแทนแล้วบุคคลอื่นก็ยอม ไม่ต้องการอยู่ภายใต้กรอบของกฎหมายต่อไป เพราะทุกคนย่อมต้องการความเป็นอิสระด้วยกันทั้งนั้น แต่เหตุผลประการอื่นที่เห็นว่าการลงโทษเพื่อทดแทนเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะที่อ้างว่าลงโทษเพื่อความยุติธรรมนั้น ในเมื่อการที่มีผู้กระทำความผิดลงไปในั้น การกระทำของเขาย่อมเป็นสิ่งชั่วร้าย และไม่ควรถ้าการแก้แค้นทดแทนซึ่งรัฐเป็นผู้กระทำนั้น รัฐก็ย่อม ไม่มีความหมายชอบธรรมที่จะทำได้เช่นกัน และถ้าการที่ประทุษร้ายผู้อื่นเป็นสิ่งที่ ไม่ชอบธรรมแล้วรัฐก็ไม่ควรเข้าร่วม ในการกระทำด้วยการตอบโต้ โดยอ้างว่าเป็นการกระทำเพื่อความยุติธรรมหรือทดแทนให้สาสม เพราะการกระทำซึ่งเป็นความผิดและชั่วร้ายนั้น ไม่ว่าจะกระทำลงโดยผู้ใดย่อมเป็นการ ไม่สมควร และเป็นความผิด ความชั่วร้ายทั้งสิ้น

นอกจากนี้วัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้น มิได้คำนึงถึงความปลอดภัยของสังคม เพราะเมื่อผู้กระทำความผิดได้รับ โทษจนสาสมกับความขัดแย้งก็จะถูกปล่อยตัวออกมา ทั้ง ๆ ที่อาจเป็นภัยต่อสังคมอยู่ก็ได้ บุคคลบางคนควรถูกกันออกจากสังคมตลอดไป เช่น ผู้ที่กระทำความผิดจะคิดนิสยเกินกว่าที่จะแก้ไขได้ แต่ถ้าคำนึงถึงแต่เพียงการทดแทนแล้ว ก็จะไม่สามารถกักขังไว้ตลอดไปได้ เพราะไม่อาจกักขัง หรือลงโทษเกินกว่าความผิดที่กระทำได้ตามทฤษฎีทดแทน

2 การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกัน (Punishment as a deterrence or restraint or prevention)

การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกันนี้ วัตถุประสงค์ก็เพื่อจะทำให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบ และเกรงกลัวจนไม่กล้ากระทำความผิดอีกต่อไป และอีกประการหนึ่งก็เพื่อเป็นการเตือนมิให้คนอื่น ๆ ทำตามอย่างผู้กระทำความผิดเพราะจะถูกลงโทษเช่นเดียวกัน สมมุติฐานภายใต้แนวความคิดนี้มีอยู่ว่า ถ้าสังคมไม่สามารถจะนำตัวผู้กระทำความผิดมาสู่ระบบงานยุติธรรมและลงโทษผู้กระทำความผิดของเขาแล้ว ก็เท่ากับสังคมส่งเสริมอาชญากรรมอาชญากรรมก็จะเกิดมากขึ้น เพราะฉะนั้น การลงโทษจึงมุ่งที่จะหยุดหรือลดอาชญากรรมมิให้เกิดขึ้น และให้ผลยับยั้งพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายด้วย

การลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งหรือป้องกันเพื่อเป็นการข่มขู่บุคคลให้เกรงกลัวนั้น มีความเห็นว่าเป็นการไม่ยุติธรรมเพราะบุคคลใดจะถูกลงโทษประการใด ย่อมขึ้นอยู่กับกระทำของตนเอง และไม่ควรถูกลงโทษเพราะความต้องการที่จะใช้การลงโทษเป็นเครื่องมือให้บังเกิดผลแก่บุคคลอื่น เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิมนุษยชนที่จะไม่ถูกกระทำเช่นนั้น ส่วนข้อที่ว่าการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งมีผลต่อตัวผู้กระทำความผิดเอง เพราะจะทำให้เข็ดกลัวหลายจำนนมีข้อโต้แย้งได้ว่า อาจไม่เป็นความจริงเสมอไป แต่จะกลับมีผลตรงข้าม เพราะเหตุผลประการหนึ่งที่บุคคลทั่วไปไม่ยอมกระทำความผิดเป็นเพราะ บุคคลทุกคนย่อมรักชื่อเสียงเกียรติยศของตนเอง ไม่ต้องการให้บุคคลอื่นตราหน้าว่าเคยต้องโทษทัณฑ์มาแล้ว แต่ถ้าได้ถูกลงโทษไปครั้งหนึ่งแล้ว ความกลัวดังกล่าวนั้นก็ย่อมหมดไป เพราะไม่ว่าจะทำความผิดอีกหรือไม่ ชื่อเสียงเกียรติยศก็ไม่อาจกลับคืนมาได้ ฉะนั้นการลงโทษเพื่อให้เข็ดกลัวหลายจำนนจึงไม่เป็นความจริงเสมอไปนัก

แม้การลงโทษเพื่อการยับยั้งจะเป็นสิ่งที่สามารถลดอาชญากรรมได้ แต่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีการยับยั้งหรือข่มขู่มีความเห็นว่า

1. วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีข่มขู่ก็เพื่อลดจำนวนการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นต่อไปทั้งจากผู้ที่ถูกลงโทษเอง และทั้งจากผู้อื่นที่รับรู้เห็นการลงโทษ แต่การลงโทษเพื่อข่มขู่ไม่ให้ถูกลงโทษไปกระทำผิดซ้ำอีกอาจจะไม่มีผลเป็นการข่มขู่ ไม่ให้บุคคลอื่นกระทำผิดซ้ำ และในทางกลับกันการลงโทษเพื่อยับยั้งไม่ให้บุคคลทั่วไปกระทำผิดซ้ำอีก อาจจะไม่มีผลเป็นการข่มขู่ไม่ให้ผู้ถูกลงโทษไปกระทำผิดซ้ำอีก

2. อิทธิพลอื่นนอกจากการลงโทษย่อมมีผลต่อการกระทำผิด เช่น ศาสนา การอบรมสั่งสอนในครอบครัว โรงเรียน เป็นต้น แต่กระนั้นอัตราอาชญากรรมก็ยิ่งเพิ่มขึ้น การข่มขู่จึงไม่ประสบผลเท่าที่ควร แต่ในข้อนี้อาจให้เหตุผลแย้งได้ว่าการที่อาชญากรรมเพิ่มขึ้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ เช่น ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาการ เช่น ความสะดวกในการประกอบอาชญากรรมมีมากขึ้น ความขัดแย้งทางสังคมและความแตกต่างทางเศรษฐกิจทำให้คนต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดมากขึ้น เหล่านี้ล้วน

เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อาชญากรรมเพิ่มมากขึ้นทั้งสิ้น และเราไม่มีทางทราบได้เลยว่าหากไม่มีการลงโทษ เพื่อเป็นการข่มขู่แล้ว อาชญากรรมจะเพิ่มมากขึ้นกว่าปัจจุบัน หรือลดน้อยลงเท่าสมัยก่อนที่สังคมยังไม่มีสาเหตุหรือปัญหาสังคมมากเท่ากับปัจจุบันตามความเห็นของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีข่มขู่

3. ทฤษฎีข่มขู่ไม่ใช้กับการกระทำความผิดในบางกรณี เช่น การกระทำโดยบันดาลโทสะ ผู้กระทำจะไม่มีโอกาสที่จะคิดใคร่ครวญว่าถ้าตนกระทำความผิดลงไปแล้ว จะได้รับโทษสถานใด

4. ทฤษฎีข่มขู่ทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เช่นทำให้บุคลิกภาพของบุคคลเสื่อมเสียลงไป เนื่องจากต้องไปรับโทษอยู่ร่วมกัน ทั้งผู้กระทำผิดเป็นครั้งแรกหรือโดยมิได้ตั้งใจกับผู้ที่กระทำผิดเป็นอาชีพ นอกจากนั้นทฤษฎีข่มขู่มิได้คำนึงถึงการปรับปรุงตัวบุคคลและไม่ได้คำนึงถึงการช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษ อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าไม่มีความจำเป็นอันใดที่เราจะต้องลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่แต่เพียงประการเดียว เพราะอาจใช้วิธีการปรับปรุงแก้ไขและช่วยเหลือหลังพ้นโทษพร้อม ๆ กันไปกับวัตถุประสงค์เพื่อการข่มขู่ได้ แม้ว่าการลงโทษเพื่อข่มขู่จะไม่สามารถลงโทษเบาเกินไม่สมควรแก่ความผิดได้ เพราะจะทำให้บุคคลทั่วไปไม่เกรงกลัวก็ตาม แต่การลงโทษให้หนักพอที่จะเป็นการข่มขู่ ก็มีใช้หมายความว่า จะปรับปรุงแก้ไขตัวบุคคลไม่ได้ แต่การปรับปรุงแก้ไขย่อมขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น การแยกขังผู้กระทำความผิดระหว่างผู้กระทำผิดอาชีพ กับผู้กระทำความผิดที่มีใช้อาชญากรอาชีพ อบรมความประพฤติสิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นการปรับปรุงแก้ไข ซึ่งย่อมกระทำได้แม้ผู้ต้องโทษจะได้รับโทษหนัก หรือถูกกักขังเป็นเวลานานก็ตาม แต่หากปรากฏว่าผู้ต้องโทษสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองได้แล้ว ก็อาจปล่อยให้พ้นโทษก่อนกำหนดเวลาได้ จึงเห็นได้ว่าการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขู่อาจใช้พร้อมไปกับการปรับปรุงแก้ไขตัวผู้กระทำความผิด และการช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษได้โดยไม่ขัดแย้งกันแต่อย่างใด ยกเว้นในกรณีเดียว คือโทษหนักที่ต้องการจะลงเพื่อเป็นการข่มขู่เป็นโทษประหารชีวิตเท่านั้น

3. การลงโทษเพื่อเป็นการคุ้มครองสังคม (Punishment as a protection of society or an incapacitation)

การลงโทษเพื่อเป็นการป้องกันสังคม เริ่มขึ้นเมื่อมีการนำเอาวิธีการลงโทษจำคุกมาใช้ แต่ก่อนหน้าการลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นเพื่อเป็นการทดแทน และเพื่อเป็นการยับยั้งมิให้อยู่เป็นอันมาก ในการกำจัดศัตรูทางการเมืองผู้มีอำนาจปกครองนครเทศน์โทษการเมือง หรืออาจจำกัดด้วยวิธีการประหารชีวิตหรือขังในห้องใต้ดิน แต่สำหรับอาชญากรหรือผู้กระทำความผิดส่วนมาก การกำจัดออกไปจากสังคม เพื่อเป็นการคุ้มครองสังคมยังมีได้นำมาใช้ ต่อมาเมื่อมีการนำโทษจำคุกมาใช้การจำคุกถือได้ถืออย่างหนึ่งว่าเป็นมาตรการเพื่อความปลอดภัยด้วย คือ นักโทษ ที่ถูกจำคุกอยู่ย่อมไม่สามารถจะออกไปก่ออาชญากรรมหรือความเดือดร้อนแก่สังคมได้อีก อย่างน้อยก็เป็นการชั่วคราวระหว่างที่ถูกจำคุก นอกจากนี้การจำคุกผู้กระทำความผิดเป็นเวลานานก็ เป็นมาตรการป้องกันมิให้นักโทษมีโอกาสอยู่ร่วมกับคู่สมรสอันอาจก่อให้เกิดผู้สืบสันดานได้⁹

4. การลงโทษเพื่อเป็นการปรับปรุง (Punishment as a mean of formation)

วัตถุประสงค์ของการลงโทษในสมัยปัจจุบัน ได้เปลี่ยนแปลงไปจากสมัยก่อน คือการลงโทษ มุ่งประสงค์ให้เป็นการปรับปรุงแก้ไขตัวบุคคล เพื่อให้กลับตัวเป็นพลเมืองดี และเพื่อเป็นการป้องกันสังคมให้ปลอดภัยจากการประกอบอาชญากรรม เนื่องจากเห็นว่า การลงโทษเพื่อเป็นการแก้แค้นทดแทนนั้น นอกจากจะไม่เกิดผลดีแก่สังคมแล้วยังกลับเป็นโทษแก่สังคมอีกด้วย จึงได้มีการปรับปรุงแก้ไข ในด้านการคุมประพฤติและการดูแลนักโทษ ในทัณฑสถานและการพักการ

---

⁹สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย, สาขาวิชานิติศาสตร์, " เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายอาญา 1 : ภาคทฤษฎีทั่วไป", หน้า 177.

ลงโทษเป็นต้น วัตถุประสงค์เพื่อการปรับปรุงแก้ไข มีหลักการคือมุ่งหมายจะป้องกันไม่ให้บุคคลที่ได้กระทำความผิดขึ้นแล้วกลับกระทำความผิดขึ้นอีก โดยการแก้ไขปรับปรุงตัวบุคคลผู้กระทำความผิดนั้นเอง หลักการนี้ มีแนวความเห็นว่าการลงโทษซึ่งเป็นผลร้ายนั้น ไม่น่าจะทำให้บุคคลกลับตัวเป็นคนดีได้ จึงควรเปลี่ยนมาใช้ในการปฏิบัติ (Treatment) แทน โดยมีวิธีปฏิบัติ คือ

ก. พยายามไม่ให้ผู้กระทำความผิดประสบกับสิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของเขาไปในทางที่เสื่อมลง โดยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การรอกการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษ คือถ้าจำเลยมิได้กระทำความผิดขึ้นอีกในระหว่างระยะเวลาที่กำหนดไว้ โทษที่จำเลยจะได้รับก็เป็นอันหมดไป และในระหว่างรอกการกำหนดโทษ หรือรอกการลงโทษ ศาลก็อาจกำหนดให้จำเลยอยู่ภายใต้เงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดได้ นอกจากนี้ อาจปล่อยตัวหลังจากได้รับโทษจำคุกแล้ว โดยการพิจารณาจากความประพฤติของผู้ต้องโทษ หากเห็นว่าผู้นั้นจะไม่เป็นอันตรายต่อสังคมอีกต่อไป หรือเห็นว่า การถูกคุมขังจะทำให้บุคลิกภาพของผู้นั้นเสื่อมทรามลง แต่ก็มีข้อยกเว้นว่าวิธีนี้จะไม่ใช้กับผู้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ แต่มีผู้ให้ความเห็นว่าวิธีนี้อาจทำให้นักโทษแสรังทำดีเพื่อหลอกลวงให้เจ้าหน้าที่หลงเชื่อได้ วิธีนี้อาจมีเงื่อนไขคุ้มครองประพฤติดหลังจากปลดปล่อยได้

การแยกประเภทนักโทษ ก็เป็นวิธีหนึ่ง ที่จะทำให้การเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพของนักโทษไปในทางเสื่อมลงจะมีได้น้อยลง เช่น แยกพวกทำผิดครั้งแรกจากพวกทำผิดหลายครั้ง หรือกระทำผิดจนติดนิสัย เป็นต้น

ข. วิธีการปรับปรุงผู้ต้องโทษในระหว่างคุมขัง ได้แก่ การฝึกหัดอาชีพ ซึ่งเมื่อผู้ต้องโทษพ้นโทษแล้วก็จะได้อาศัยวิชาชีพหากินในทางสุจริตต่อไป นอกจากนี้ การฝึกหัดอาชีพจะช่วยให้นักโทษมีรายได้จากการทำงานในเรือนจำ และเป็นการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์เพื่อจะได้ไม่คิดฟุ้งซ่านหรือวางแผนหลบหนีอีกด้วย

การปรับปรุงนี้อาจทำได้โดยการให้การศึกษาแก่ผู้ต้องโทษ หรือการอบรมทางศีลธรรมและศาสนา ซึ่งเป็นวิธีการสำคัญของการปรับปรุงและจะช่วยให้ผู้ต้องโทษกลับตนเป็นพลเมืองดีต่อไป

นักอาชญาวิทยาบางพวกมีความเห็นว่า สาเหตุประการหนึ่งของการกระทำความผิด มาจากความผิดปกติทางร่างกายและจิตใจ ถึงแม้จะปรากฏว่าผู้ผิดปกติส่วนมากมิได้เป็นอาชญากร ก็ตาม แต่การรักษาผู้ต้องโทษที่มีความผิดปกตินี้จะช่วยให้สาเหตุแห่งอาชญากรรมให้น้อยลงได้

ค. การให้ความช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษ นักโทษส่วนมากเมื่อพ้นโทษแล้วต้องการจะกลับตนเป็นคนดี แต่จะพบอุปสรรคต่อการประพฤติตนเป็นพลเมืองดี คือการไม่สามารถกลับเข้าทำงาน หรือไม่สามารถหางานทำได้ ฉะนั้นการให้ความช่วยเหลือหลังจากพ้นโทษจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดให้ตลอดรอดฝั่งได้ โดยการตั้งกองทุนช่วยเหลือ การบริการจัดหางานให้ เป็นต้น

แต่มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการลงโทษเพื่อปรับปรุงแก้ไขตัวผู้กระทำความผิด คือ สำหรับผู้กระทำผิดบางจำพวกจะไม่สามารถแก้ไขให้กลับตนเป็นคนดีได้ และวิธีการปรับปรุงแก้ไขจะต้องแตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคน ซึ่งส่วนมากในทางปฏิบัติแล้วทำได้ยากเพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่นสถานที่ กาลังคน และงบประมาณ เป็นต้น นอกจากนั้นการปรับปรุงผู้กระทำความผิดจะต้องเป็นไปโดยพอเหมาะพอสม และมีให้เป็นการส่งเสริมผู้กระทำความผิดจนได้รับการช่วยเหลืออุปการะจากรัฐมากกว่าบุคคลธรรมดาที่มีผู้กระทำความผิด

นอกจากการลงโทษในสมัยปัจจุบันจะเป็นการแก้ไขปรับปรุงตัวผู้กระทำความผิดแล้วยังมุ่งถึงการตัดโอกาสมิให้มีการกระทำความผิดอีก ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 2 กรณี คือ

1. การตัดโอกาสแบบถาวร ได้แก่การลงโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต วิธีนี้มีผลทำให้ผู้กระทำความผิดไม่มีโอกาสสร้างความเดือดร้อนให้แก่สังคมได้อีกเลย แต่มีการตัดโอกาสบางอย่าง ซึ่งเป็นการตัดโอกาสมิให้ผู้กระทำความผิดเฉพาะอย่างได้ เช่น การตอนเป็นการตัดโอกาสมิให้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอีก เป็นต้น

2. การตัดโอกาสแบบชั่วคราว ได้แก่ การลงโทษจำคุกมีกำหนดเวลา และโทษประหารอื่น นอกเหนือจากโทษที่มีลักษณะเป็นการตัดโอกาสแบบถาวร วิธีนี้เป็นวิธีที่เกิดปัญหามากที่สุดคือต้องพิจารณาว่าจะใช้วิธีการอย่างไรที่จะทำให้ผู้ถูกลงโทษสามารถละเว้นการกระทำความผิดได้ตลอดไป เมื่อพ้นโทษแล้ววิธีการที่จะช่วยให้ผู้พ้นโทษเป็นผู้ที่ไม่กระทำความผิดอีก คือ วิธีการลงโทษที่ไม่มีกำหนดเวลาแน่นอนคือ ในระยะเวลาที่ผู้ต้องโทษยังคงได้รับโทษอยู่ หากเจ้าหน้าที่พิจารณาเห็นว่าผู้ต้องโทษยังไม่สามารถกลับตนเป็นคนดีได้ ก็ยังคงไม่ปล่อยตัวการกำหนดเช่นนี้ไม่อาจกำหนดไว้ล่วงหน้าได้เพราะ ไม่อาจทราบความประพฤติล่วงหน้าของบุคคลได้

การลงโทษโดยไม่กำหนดแน่นอนนี้ มีปรากฏในหลักการของ American Prison Association เป็นหนึ่งใน 22 ข้อ คือกำหนดไว้ในข้อ 7 ว่า ควรเลิกการพิพากษาจำคุกโดยมีกำหนดแน่นอนตายตัว (Fixed Sentence) เสีย และเปลี่ยนเป็นคำพิพากษาลงโทษจำคุกชนิดไม่มีกำหนดตายตัว (Indeterminate Sentence) และความไม่เสมอภาค ในการตัดสินลงโทษคนที่ทำผิดอย่างเดียวกันก็ควรจะให้หมดไปเสียด้วย นอกจากนี้การลงโทษมีกำหนดเวลาสั้น ๆ กับ ผู้กระทำความผิดซ้ำซากบ่อยครั้ง เป็นสิ่งที่ไม่ทำให้เกิดประโยชน์แต่อย่างใด

การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสไม่ให้กระทำความผิดอีกนี้ ควรใช้ควบคู่กับการปรับปรุงแก้ไขเพราะการตัดโอกาสที่ดีประการหนึ่งนั้น คือการแก้ไขตัวบุคคล ให้กลับตนเป็นพลเมืองดีด้วย

การจำแนกประเภทของโทษตามสภาพบังคับ

โทษทางอาญาที่มีมาแต่สมัยโบราณมีสภาพบังคับที่แตกต่างกัน ซึ่งมีทั้งโทษที่บังคับเอาแก่ชีวิต ร่างกาย และ เสรีภาพของผู้กระทำความผิด กับโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด ซึ่งวิธีการลงโทษแต่ละชนิดละเอียดอ่อนแตกต่างกันออกไปตามขนบธรรมเนียมและสภาพสังคมในแต่ละประเทศ ดังนั้นจึงอาจจำแนกประเภทของโทษตามสภาพบังคับออกได้ดังนี้

1. โทษที่บังคับต่อชีวิต

ความมุ่งหมายของโทษที่มีบังคับต่อชีวิตหรือโทษประหารชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ก็คือ เพื่อกำจัดบุคคลกระทำความผิดออกไปจากสังคม โดยลักษณะของโทษต่อชีวิตนั้นเป็นการกำจัดบุคคลผู้กระทำความผิดโดยเด็ดขาด โทษประหารชีวิตเป็นวิธีการลงโทษที่มีมาแต่สมัยโบราณ และถือได้ว่าเป็นโทษที่เก่าแก่ที่สุดประการหนึ่ง ส่วนมากจะใช้กับโทษที่เป็นความผิดรุนแรง หรืออุจฉกรรจ์ โทษประหารชีวิตนี้ตรงกับวัตถุประสงค์แห่งการลงโทษ เพื่อการแก้แค้นทดแทนตามที่กล่าวมาในตอนต้น และเป็นการข่มขู่ให้คนทั่วไปเกิดความหวาดกลัวด้วย แต่ไม่ได้เป็นการข่มขู่เพื่อให้ตัวผู้กระทำความผิดหลาบจำ เพราะเป็นการตัดโอกาสกับตัวของผู้กระทำความผิด และอ้างว่าเพื่อเป็นการป้องกันสังคมโดยตัดผู้กระทำความผิดออกจากสังคมอย่างถาวรด้วย

การลงโทษประหารชีวิต ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันกระทำกันโดยหลายวิธีการ เท่าที่ปรากฏมีวิธีการต่าง ๆ ดังนี้

1. กดให้จมน้ำตาย (Drowning) หรือการถ่วงน้ำ เป็นโทษที่ใช้ในยุโรปสมัยดั้งเดิมกระทำโดยการโยนผู้กระทำความผิดลงไปในแม่น้ำหรือทะเล หรืออาจให้หามานามากขึ้นโดยการกดไว้ชั่วคราว แล้วปล่อยให้ขึ้นมาหายใจ แล้วตกลงไปอีกจนกว่าจะขาดใจตาย

2. เอาหินขว้างให้ตาย (Stoning) เคยใช้ในประเทศอังกฤษจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 10 สำหรับผู้กระทำความผิด การลงโทษประหารชีวิตโดยวิธีนี้ คล้ายกับการประชาทัณฑ์ในสังคมสมัยโบราณ โดยประชาชนจะเป็นผู้ช่วยกันลงโทษจนกว่าผู้ถูกลงโทษจะถึงแก่ความตาย การทุบด้วยก้อนไม้หรือตีให้ตายก็จัดเป็นวิธีการที่คล้ายคลึงกัน

3. เอาไฟคลอกหรือเผาให้ตาย (Burning) เป็นวิธีที่เคยนิยมในสมัยโบราณ มักใช้กับผู้กระทำความผิดทางศาสนาหรือถูกหาว่าเป็นแม่มด วิธีนี้ใช้อยู่ในยุโรปจนถึงสมัยกลาง

4. การตัดศีรษะ (Beheading) เป็นที่นิยมมากในสมัยก่อนเช่นกัน กระทำได้หลายวิธี เช่น ใช้ดาบหรือขวานฟัน การลงโทษประหารชีวิตในประเทศไทย ก็ใช้การตัดศีรษะเช่นกัน จนถึง สมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 อังกฤษในสมัยกลาง ใช้ขวานฟันคอ ส่วนฝรั่งเศสใช้เครื่องมือที่เรียกว่า Guillotine

5. การยิงเป้า (Firing) เป็นวิธีการที่ใช้มากในปัจจุบัน เพราะต้องการให้ การลงโทษประหารชีวิตเป็นไปโดยทรมานน้อยที่สุด ตามกฎหมายไทยมาตรา 19 แห่งประมวลกฎหมายอาญากำหนด ให้ลงโทษประหารชีวิตโดยวิธีนี้เช่นกัน

6. การแขวนคอ (Hanging) ใช้ในประเทศอังกฤษและประเทศในเครือจักรภพ ใช้ในบางรัฐของสหรัฐอเมริกาในสมัยแรก ๆ และยังคงใช้อยู่ในบางประเทศในปัจจุบันเช่นญี่ปุ่น ถือได้ว่าเป็นวิธีที่ตายได้รวดเร็วและทรมานน้อยอีกวิธีหนึ่ง

7. การนั่งเก้าอี้ไฟฟ้า (Electrocute) เพิ่งเริ่มใช้มาได้ไม่มากนัก เป็นวิธีใหม่ที่ทำให้ผู้ถูกลงโทษตายได้อย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นยังมีวิธีอื่นอีกหลายวิธี เช่น การรมด้วยแก๊สพิษ การใช้ยาพิษ เป็นต้น

โทษประหารชีวิตนี้มีข้อพิจารณาว่า รัฐธรรมนูญของนานาประเทศได้พยายามลบล้าง การลงโทษที่เป็นการทรมานโหดร้ายไม่ว่าจะเป็นโทษประหารชีวิตหรือไม่ ดังนั้นโทษประหารชีวิตที่ยังมีอยู่จึงมักเป็นการประหารด้วย Guillotine การยิงเป้า นั่งเก้าอี้ไฟฟ้า แขวนคอ หรือรมด้วยแก๊ส ในกรณีที่พิสูจน์ได้ว่า ผู้ถูกลงโทษได้กระทำความผิดจริง และเป็นกรณีได้ภาวะการณบางอย่าง เช่น ระหว่างสงครามหรือในภาวะฉุกเฉิน และใช้ได้กับความผิดออกจากรัจ บางประเภทเท่านั้น เช่น การก่อการกบฏ จลาจล ในระหว่างศึกสงคราม ฆ่าบุพการี ฆ่าโดยไตร่ตรองไว้ก่อนล่วงหน้า วางเพลิง ลักพา ปล้นบนถนน (Highway robbery) โจรสลัด หรือผู้ที่ถูกพิพากษาลงโทษจำคุกตลอดชีวิตมากกว่า 1 ครั้ง จะถูกลงโทษประหารชีวิตเช่นตาม มาตรา 70 แห่งกฎหมายอาญาตุรกี เป็นต้น ประเทศต่าง ๆ ได้พยายามลดความรุนแรง

แห่งการลงโทษลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทษประหารชีวิต เหตุผลประการหนึ่งก็คือตามทฤษฎีที่ถือว่า การที่สุขภาพจิตของผู้กระทำความผิดไม่สมบูรณ์ และจากสิ่งแวดล้อมทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดผลโดยตรง คือการเกิดอาชญากรรมขึ้น นอกจากนี้การพยายามลดความรุนแรงของโทษ โดยการเลิกโทษประหารชีวิตก็แสดงให้เห็นจุดมุ่งหมายของการลงโทษตามแนวใหม่ได้ชัดเจนขึ้น ว่าเป็นไปเพื่อพยายามแก้ไขตัวบุคคลมากกว่าข่มขู่อาชญากรอื่นให้กลัวเกรง

ข้อวิจารณ์โทษที่บังคับต่อชีวิต

ความเห็นของนักกฎหมาย ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่มีต่อโทษประหารชีวิตมีหลายฝ่าย ฝ่ายแรก เห็นว่าควรมีการประหารชีวิต เพราะสามารถกำจัดความผิดให้เกิดความกลัวและไม่กล้ากระทำความผิดเพราะโทษประหารชีวิตนับเป็นโทษที่รุนแรงที่สุด และขัดกับความปรารถนาอันเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ที่ต้องการจะมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้ก็ยังมีเหตุผลปลีกย่อย เช่นเป็นการปลดเปลื้องภาระของรัฐและสังคมที่จะต้องคอยเลี้ยงดูผู้ต้องโทษ ฝ่ายที่สองเห็นว่าควรมีโทษประหารชีวิตเฉพาะในกรณีพิเศษ หรือในระหว่างศึกสงครามเท่านั้น จึงเห็นได้ว่าแนวความคิดนี้มิได้คำนึงถึงหลักสิทธิที่มีชีวิตอยู่ (The Right to Live) และในขณะเดียวกันก็มิได้คำนึงถึงหลักเกณฑ์ที่จะใช้ป้องกันสังคมอย่างเต็มที่นัก นอกจากนี้ยังพิจารณาความหนักเบาของอาชญากรรม โดยถือตามประเภทของอาชญากรรมและระยะเวลาที่เกิดอาชญากรรมเท่านั้นมิได้คำนึงถึงอัตราผลภัย หรือผลเสียหายร้ายแรงของอาชญากรรม ตลอดจนมิได้คำนึงว่าการเกิดอาชญากรรมเกิดจากองค์ประกอบหลายประการ เช่นการกดดันจากความจำเป็น ภาวะสังคม สภาพจิตใจ ซึ่งถือเป็นปัจจัยทั้งภายนอกและภายในที่มีส่วนผลักดันให้เกิดการกระทำความผิดขึ้น แนวความคิดนี้จึงมิได้ใช้หลักเหตุผลของฝ่ายแรกหรือฝ่ายอื่นมาสนับสนุนแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นไปในลักษณะประนีประนอมโดยการลดราวาศอก เพื่อแสดงความเมตตาปรานีเท่านั้น

ความเห็นที่สามเห็นว่า ไม่ควรมีโทษประหารชีวิตเพราะขัดกับหลักสิทธิแห่งการมีชีวิตอยู่ของบุคคลเป็นการลงโทษเพื่อข่มขู่บุคคลอื่น ซึ่งรัฐไม่อาจกระทำได้ เพราะบุคคลจะพึงรับโทษก็แต่เนื่องจากการกระทำของตนเท่านั้น การลงโทษประหารชีวิตมิได้มุ่งแก้ไขปรับปรุงตัวบุคคล

ให้กลับตนเป็นคนดี และโดยลักษณะแล้วการลงโทษเป็นการกระทำหลังจากเกิดภัยขึ้นแก่สังคมแล้ว ฉะนั้นตามที่ผู้อ้างว่าการลงโทษประหารชีวิตเป็นการป้องกันสังคม จึงไม่อาจเป็นไปได้เพราะผู้ถูกลงโทษ ไม่มีโอกาสกลับตนเป็นคนดี นอกจากนั้นการเกิดอาชญากรรมก็เนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ และถือว่าสังคมมีส่วนก่อให้เกิดอาชญากรรมนี้เช่นกันจึงไม่อาจลงโทษบทหนักแก่อาชญากรได้ เพราะผู้มีส่วนผลักดันให้เกิดอาชญากรรมก็คือสังคมนั่นเอง

ดังได้กล่าวข้างต้นแล้วว่า โทษประหารชีวิตเป็นโทษที่ขัดต่อสิทธิที่จะมีชีวิตอยู่ของบุคคล ซึ่งสิทธินี้มีอยู่ในมนุษย์ทุกรูปทุกนามนับตั้งแต่เกิดหรือนับตั้งแต่มีชีวิต สังคมมิใช่ผู้ให้ชีวิตแก่มนุษย์ในสมัยก่อนเชื่อกันว่า พระเจ้าเป็นผู้ให้ชีวิตแก่มนุษย์ ต่อมาความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือพระเจ้าได้ลดน้อยลงไป เพราะเป็นเรื่องที่ไม่อาจให้เหตุผลได้ ในขณะที่วิทยาการแขนงต่าง ๆ ต้องการเหตุผลมากขึ้น แนวความคิดต่าง ๆ จึงหันไปคล้อยตาม ทฤษฎีธรรมชาติ (Natural Theory) แทน และเชื่อว่าชีวิตมนุษย์เกิดจากธรรมชาติ และเกิดมีสัญชาตญาณแห่งการเอาตัวรอด หรือต้องการมีชีวิตอยู่ขึ้นพร้อม ๆ กันชีวิต ผู้เป็นเจ้าของชีวิตก็คือมนุษย์แต่ละคน ดังนั้นสิ่งที่ธรรมชาติให้แก่มนุษย์นับตั้งแต่เกิด ก็คือชีวิต และสัญชาตญาณในการอยู่รอดนั่นเอง

แม้สังคมจะให้การศึกษาคำความรู้ ชื่อเสียงเกียรติยศ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน ความสะดวกสบาย ตลอดจนความทุกข์ความสุขแก่มนุษย์ก็ตาม แต่ในเมื่อสังคมมิใช่ผู้ให้ชีวิตแก่มนุษย์แล้ว สังคม จึงไม่อาจทำลายชีวิตของมนุษย์ได้เช่นกัน ดังนั้นโทษประหารชีวิตจึงเป็นโทษที่ทารุณโหดร้ายต่อความรู้สึกของมนุษย์ผู้ถูกลงโทษ ขัดต่อศีลธรรม มโนธรรม ความถูกต้องสมควรขัดกับสิทธิแห่งการมีชีวิตอยู่ของบุคคล ตลอดจนขัดต่อรัฐธรรมนูญของนานาประเทศ ซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่ออำนวยการรักษาไว้ซึ่งเกียรติภูมิ เสรีภาพ ตลอดจนศักดิ์และสิทธิ์แห่งความเป็นมนุษย์โดยสิ้นเชิง

2. โทษที่บังคับต่อเสรีภาพ

โทษต่อเสรีภาพเป็นโทษที่มีความรุนแรงรองลงมาจากโทษต่อโทษประหารชีวิต และร่างกาย และนับได้ว่าเป็นโทษที่รุนแรงที่สุด โทษต่อเสรีภาพใช้มาทุกยุคทุกสมัย และมีลักษณะค่อนข้างแน่นอน ซึ่งต่างกับโทษประการอื่นซึ่งมักมีช่องว่างเสมอ เช่นโทษต่อทรัพย์สิน ซึ่งถ้าผู้ถูก

ลงโทษไม่ชำระค่าปรับหรือไม่ทรัพย์สินจะยึดแล้ว ก็มักจะต้องใช้โทษต่อเสรีภาพแทน

โทษต่อเสรีภาพแยกออกได้หลายประเภทตามลักษณะ ได้แก่ โทษตัดเสรีภาพซึ่งได้แก่ การจำคุก กักขัง โทษจำกัดเสรีภาพ ได้แก่ การขับออกนอกประเทศ (banishment) การห้ามเข้าเขตกำหนด นอกจากนี้ในบางประเทศยังมีโทษต่อเสรีภาพที่เป็นการจำกัดสิทธิอีกหลายประการที่เป็นโทษประกอบโทษจำคุก เช่น การลดสิทธิความเป็นพลเมือง (civil degradation) หรือความตายทางแพ่ง (civil death) เป็นต้น

เชื่อกันว่าโทษจำคุกมีที่มาจากโทษขับออกจากหมู่เหล่าในสมัยโบราณ เช่น ในนครรัฐของกรีกและอาณาจักรโรมัน การลงโทษขับไล่ที่ใช้อยู่ใน Athens และนครรัฐอื่นจะกำหนดระยะเวลาไว้ด้วย โดยปกติคือระยะเวลา 10 ปีเป็นเกณฑ์ และผู้ถูกลงโทษจะไม่สูญเสียสิทธิความเป็นพลเมืองหรือทรัพย์สินดังเช่นการลงโทษของชาวโรมัน วิธีการประการหนึ่งของการขับออกจากหมู่เหล่าคือ การเอาตัวลงเป็นพลกรรเชียง โดยล่ามโซ่จองจำเช่นเดียวกับทาส วิธีการนี้ใช้อยู่ในฝรั่งเศส ประมาณ ปี ค.ศ. 1500 และในหมู่ชาว Germans, Spanish, Dutch และอังกฤษในยุคกลาง ครั้นถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 เมื่อเรือที่ใช้พายไม้เป็นที่นิยมอีกต่อไป เพราะได้หันมาใช้เรือใบแทน การลงโทษโดยเอาตัวลงเป็นพลกรรเชียงในเรือจึงได้เลิกไปเมื่อประมาณ ปี ค.ศ. 1630 และเปลี่ยนเป็นการจำคุกแทน¹⁰ แต่การจำคุกมีได้มีที่มาจาก การขับไล่ออกจากหมู่เหล่าแต่เพียงอย่างเดียว แต่มีที่มาจากความต้องการกักขังหน่วงเหนี่ยวตัวบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะประการสำคัญของโทษต่อเสรีภาพ เราไม่อาจทราบได้แน่นอนว่าโทษต่อเสรีภาพครั้งแรกเริ่มขึ้นเมื่อใด แต่อนุมานได้ว่าเริ่มเมื่อปัจเจกชนได้มอบอำนาจการแก้แค้นทดแทนให้แก่รัฐในรูปของการลงโทษ การลงโทษโดยวิธีนี้จึงเริ่มขึ้นพร้อม ๆ กับโทษประหารชีวิต

---

¹⁰Paul W. Tappan, Crime, Justice and Correction, (New York : McGraw - Hill Book Company, 1960), pp.590-591.

การขับไล่ออกจากหมู่เหล่า การประจาน การเฆี่ยน และ การปรับหรือริบทรัพย์สิน ใน 6 ศตวรรษก่อนคริสตกาล ได้มีการลงโทษต่อเสรีภาพแล้วในหมู่ชาว Athen สำหรับผู้ที่ไม่ชำระหนี้ หรือกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ส่วนในโรมัน ตามข้อเขียนของ Ulpian ในศตวรรษที่ 3 แสดงให้เห็นว่ามีคุกสำหรับขังนักโทษแล้ว ในสมัยที่เป็นจักรวรรดิ (Empire) โทษจำคุกระยะสั้น ใช้สำหรับลงโทษผู้ที่กระทำความผิดเล็กน้อย และใช้สำหรับเป็นที่กักขังผู้กระทำความผิดเพื่อความปลอดภัยของสังคม ต่อมาการลงโทษต่อเสรีภาพได้เพิ่มความสำคัญมากขึ้น ในขณะที่การลงโทษวิธีอื่น ได้ลดความสำคัญลงเป็นต้น และบางวิธีได้เลิกใช้ไปในที่สุด เช่น การตัดอวัยวะบางส่วน การประจาน การทรมานวิธีต่าง ๆ คุก หรือ สถานที่จองจำก็ได้เพิ่มจำนวนและแตกแขนงออกเป็นหลายประเภท เช่น church cells ซึ่งใช้เป็นที่กักขังผู้กระทำความผิดตามกฎหมายศาสนา (canon Law) โรงกักขัง (Houses of Correction) หรือ Work-houses ซึ่งใช้เป็นที่ควบคุมพวกจรจัดและเกียจคร้าน เป็นต้น

เรือนจำหรือคุก ตลอดจนสถานที่ทำนองเดียวกันที่เรียกชื่ออย่างอื่น ในระยะเวลานั้น มีสภาพและวิธีปฏิบัติที่ไม่ได้มาตรฐานและเลวร้ายไม่สมกับเป็นที่คุมขังมนุษย์ ต่อมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 จึงได้มีแนวความคิด ในทางทัณฑวิทยาที่จะปรับปรุงสภาพของเรือนจำให้ดีขึ้น เรือนจำได้พัฒนาเรื่อย ๆ จนกระทั่งปัจจุบัน ดังนั้นความมุ่งหมายของโทษที่บังคับต่อเสรีภาพ โดยการลงโทษจำคุกนั้นก็เพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากรรม หรือลดจำนวนภยันตรายที่เกิดขึ้นแก่สังคม โดยนำผู้ที่กระทำผิดมาอบรมบ่มนิสัยเปลี่ยนแปลงความประพฤติ ทำให้บุคคลผู้นั้นมีลักษณะที่ไม่เป็นภยันตรายต่อสังคมอีกต่อไป ซึ่งตรงกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษ เพื่อเป็นการคุ้มครองตามที่ได้อธิบายมาแล้ว

3. โทษที่บังคับต่อทรัพย์สิน

นอกเหนือไปจากโทษที่มีต่อชีวิตและเสรีภาพแล้ว โทษที่บังคับต่อทรัพย์สินก็เป็น การลงโทษผู้กระทำความผิดอีกวิธีหนึ่งที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งแบ่งออกเป็นริบทรัพย์สินและ โทษปรับ

ศาลจะริบ ส่วนทรัพย์สินในมาตรา 33 ซึ่งได้แก่ ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด และทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยการกระทำความผิดนั้น กฎหมายบัญญัติว่า ให้ศาลมีอำนาจสั่งริบ ฉะนั้นอาจตีความได้ว่า เมื่อศาลมีอำนาจสั่งริบศาลอาจก็ไม่สั่งริบได้เช่นกัน โทษริบทรัพย์สิน มาตรา 33 นี้ จึงเป็นโทษประกอบ ไม่บังคับ

ตามประมวลกฎหมายอาญาสาธารณรัฐประชาชนโปแลนด์ มาตรา 38 กำหนดให้โทษริบทรัพย์สินเป็นโทษประกอบ (supplementary penalty) ตามมาตรา 38 และศาลอาจลงโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดบางส่วนหรือทั้งหมดได้ตามมาตรา 46 ได้ด้วย¹²

ข. การริบทรัพย์สินทั้งหมด การริบทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิด ไม่มีลักษณะเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัย แต่มีลักษณะเป็นการลงโทษเพียงประการเดียว กฎหมายของบางประเทศให้ริบรวมไปถึงทรัพย์สินซึ่งผู้ถูกลงโทษจะได้มาในอนาคตด้วย เช่น ตามกฎหมายเดิมของฝรั่งเศส

การริบทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิดนี้ มีที่มาจากแต่สมัยโบราณ ซึ่งเมื่อได้ลงโทษประหารชีวิตหรือลงโทษประการอื่นแก่ผู้กระทำความผิด ก็ให้ริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเสียทั้งสิ้น เช่นตามกฎหมายลักษณะอาญาหลวง พ.ศ. 1895 ในสมัยกรุงศรีอยุธยาโทษหนึ่งในليبสถาน คือ พันคอ ริบเรือน ริบราชบาทว์ เอาลูกเมีย ข้าคน เป็นจระบาทว์ ทรัพย์สินของเขาเข้าพระคลังจนสิ้น ตามที่บัญญัติไว้ในบทที่ 1 ว่าผู้ใดใจโลภนักมักทำใจใหญ่ใฝ่สูงให้เกินศักดิ์กระทำให้ล้มพินล้ม เหลือบรรดาศักดิ์อันท่านให้แก่คน แลถ้อยคำมีควรเจรจา เอามาเจรจาเข้า

---

¹² "The Penal Code of the Polish People's Republic", 19 The American Series of Foreign Penal Codes, pp. 43-44.

เข้าในระวางราชาศัพท์ แลสิ่งของมิกวาระดับ เอามาเป็นเครื่องประดับตน ท่านว่าผู้ขึ้น
ทงอาจ ให้ลงโทษพันคอริบเรื่อน เอามะพร้าวทำวยัคปาก ธิบราชบาทว์ แล้วเอาตัวลง
หน้าข้าง ไหมจตุรคณ แล้วเอาตัยออกจากราชการ ไหมทวิคณทวนด้วยลวดหนั่ง 50 ที 25 ที
แล้วใส่ตรูไว้ จำไว้แล้วถอดเสย เป็นโพว์ ภาคทัณฑ์ไว้

ในยุโรป โทษริบททรัพย์สินทั้งหมดของผู้ถูกลงโทษ มีที่มำดั้งเดิมตั้งแต่ยุค Anglo-Saxon
ผู้ถูกลงโทษให้เป็นบุคคลนอกกฎหมาย (out law) จะต้องถูกริบทรัพย์สินเป็นของกษัตริย์ หรือ
ระหว่างทายาทกับกษัตริย์ ในกรณีทีกระทำคามผิดก่อให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น บุคคลผู้
ได้รับความเสียหายก็จะได้รับส่วนแบ่งจากทรัพย์สินของผู้ถูกลงโทษส่วนหนึ่งด้วย¹³

ในปัจจุบัน ประเทศส่วนมาก ได้ยกเลิกโทษริบททรัพย์สินทั้งหมดของผู้ถูกลงโทษ ซึ่งหมายถึง
กรณีทีมีการริบทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ถูกลงโทษนั้นก็ได้มีการยกเลิกโทษนี้ไปเพราะเห็นว่าเป็นการ
ทารุณและไม่ยุติธรรม แต่ยังคงมีใช้อยู่บ้างในบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส กฎหมายบัญญัติ
ให้โทษริบททรัพย์สินเป็นโทษประกอบ (supplementar penalty) เช่นเดียวกับประมวลกฎหมาย
สาธารณรัฐประชาชนโปแลนด์ ตามกฎหมายฝรั่งเศส โทษริบททรัพย์สินทั้งหมดเป็นโทษประกอบใน
คดีอาชญากรรมร้ายแรง (serious offense) ซึ่งเป็นการก่อให้เกิดผลเสียหายทางการเมือง
หรือเศรษฐกิจของประเทศ หรือนำทรัพย์สินส่วนรวมของสังคม (social property) ซึ่ง
มีราคาสูง ไปเป็นประโยชน์ของตน

โทษริบททรัพย์สินบางส่วน ซึ่งมีลักษณะเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยด้วยนั้น นับเป็นวิธี
การทีสมควรและนับเป็นความจำเป็นทีจะต้องริบทรัพย์สินซึ่งเป็นองค์ความผิด หรือเป็นผลมาจาก

---

¹³ Munroe Smith, the Development of European Law (New york:
Columbia University Press, 1928) p 26.

การกระทำความผิด ส่วนการวิบัติทรัพย์สินทั้งหมดของผู้กระทำความผิดนั้นเป็นเรื่องสำคัญ และเห็นได้ว่าเป็นโทษที่รุนแรงประการหนึ่ง

แนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับโทษปรับ

วัตถุประสงค์ของกฎหมายอาญามีหลายประการ แต่ทุกประการจะตรงกันอยู่ประการหนึ่ง คือ ต้องการลงโทษผู้กระทำความผิด หากแต่การลงโทษนั้นอาจเป็นไปเพื่อการแก้แค้นทดแทน (retribution) หรือเพื่อการข่มขู่ (deterence) หรือเพื่อการปรับปรุงแก้ไข (reformation) ผู้กระทำความผิดก็ได้ตามที่ได้อ้างมาแล้วตอนต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทฤษฎีการลงโทษ ซึ่งมีอยู่หลายทฤษฎี และสุดแต่แต่กฎหมายอาญา ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายอาญาในประเทศนั้น ๆ จะใช้ทฤษฎีใดเป็นหลัก ทฤษฎีที่เก่าแก่ที่สุดที่ถือกันมาน่าจะเป็นเรื่องของการแก้แค้นทดแทน¹⁴ จากหลักฐานกฎหมายฉายลักษณะอักษรที่เก่าแก่ที่สุดที่ค้นพบ คือ ในประมวลกฎหมายพระเจ้าซัมมูราบี ได้กล่าวถึงการแก้แค้นทดแทนที่เรียกว่า *lex talionis*¹⁵ เมื่อผ่านยุคการแก้แค้นทดแทนมาได้ไม่มากนัก กฎหมายในระยะต่อมาก็ยอมให้มิโทษปรับและยึดทรัพย์สินเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้เสียหายไม่สามารถแก้แค้นทดแทนได้เอง ในกรณีกฎหมายจะกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องเสียเงินค่าปรับหรือให้บริการอย่างใดอย่างหนึ่งแก่ผู้เสียหายตอบแทน ในประมวลกฎหมายพระเจ้าซัมมูราบี กษัตริย์แห่งบาบิโลน การเอาทรัพย์สินของผู้อื่นมาใช้โดยไม่ชอบ ผู้กระทำความผิดอาจถูกปรับถึงห้าเท่าแห่งมูลค่าของทรัพย์สินนั้น ในกรณีเป็นการโจรกรรมสัตว์เลี้ยง โทษปรับถึงสิบเท่า ถ้าเป็นการประทุษร้ายต่อทรัพย์สินของแผ่นดินหรือทรัพย์สินของหลวง โทษปรับอาจหนัก

---

¹⁴ Wayne R. LaFave and Austin W. Scott, Jr., Criminal Law (St. Paul: West Publishing Co, 1972,) pp. 22-25.

¹⁵ Gerhardt Grebing, The Fine in Comparative Law: A Survey of 21 Countries (Cambridge of Criminology, 1982), p.4.

ในการวางโทษปรับ ในสมัยโบราณการปรับแล้วแบ่งให้ผู้เสียหายกับการปรับแล้วเข้าท้องพระคลัง ไม่สู้จะมีความแตกต่างกันเท่าไรนัก ศาลอาจพิพากษาอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ กฎหมายเยอรมันโบราณน่าจะเป็นกฎหมายที่พัฒนาไปเร็วกว่ากฎหมายอื่น โดยได้สร้างกฎเกณฑ์เกี่ยวกับโทษปรับหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่ว่ากฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชน จึงแยกเอาโทษปรับออกมาจากการชดเชยค่าเสียหาย (Compensation) ในขณะที่เริ่มชดเชยค่าเสียหายเป็นทางแพ่ง ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งในกฎหมาย Romano Germanic พัฒนาการขั้นตอนไปของกฎหมายเยอรมันที่ได้สร้างขึ้น ก็คือ การนำโทษปรับมาใช้ควบคู่กับโทษจำคุกเพื่อให้ศาลลงโทษทั้งสองอย่าง หรือ ใช้ดุลพินิจลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งได้ นับว่าพัฒนาการขั้นนี้ทำให้การลงโทษปรับห่างไกลจากความมุ่งหมายว่าเป็นการแก้แค้นทุกที แต่กลายเป็นการข่มขู่ (deterrence) ผู้กระทำความผิดให้เข็ดหลาบหวาดกลัวได้ผลดียิ่งขึ้น เพราะผู้กระทำความผิดอาจไม่รู้สึกเดือดร้อนเท่าไรนัก ถ้าตนถูกจำคุกเนื่องมาจากการกระทำความผิดบางอย่าง เช่น การลักทรัพย์ ปล้นทรัพย์ผู้อื่น แต่ถ้าถูกจำคุกและถูกปรับด้วย ก็คือเป็นเรื่องน่ากลัวและรุนแรงขึ้น เช่นปรับห้าเท่าหรือสิบเท่าของมูลค่าทรัพย์สินที่ตนปล้น หรือลักขโมยมา ในหลายกรณีผู้กระทำความผิดอาจถูกปรับเสียขั้นหนึ่งก่อนถูกลงโทษประหารชีวิตก็ได้

ก่อนศตวรรษที่ 19 โทษปรับตามกฎหมายโรมานอ-เยอรมานิค ก็พัฒนาไปอีกขั้นหนึ่งคือ ใช้เป็นการลงโทษสถานเบาสำหรับความผิดเล็กน้อยอย่างที่เราเรียกว่าความผิดลหุโทษ (petty crimes) ซึ่งผู้กระทำความผิดไม่ควรต้องรับโทษสถานอื่นเพราะอาจเป็นการทรมานโหดร้ายเกินไป เช่น การกระทำความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่ไม่เกิดอันตรายโดยตรงต่อผู้ใด นับแต่ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา อาจกล่าวได้ว่ากฎหมายโรมานอ-เยอรมานิคได้สร้างโทษปรับให้เป็นระบบโทษทางอาญาชนิดหนึ่งที่สมบูรณ์ และมีกฎหมายในตัวเองหลังจากที่พัฒนาอย่างยาวนาน¹⁹ เช่นเดียวกับโทษประหารชีวิตและโทษจำคุกซึ่งต่างก็มีระบบการลงโทษและหลักการเหตุผลของตนเองแยกออกไป

¹⁹Ibid, pp. 6-7.

อย่างไรก็ตาม ในระหว่างพัฒนาการดังกล่าวมานี้ นับจากความคิดที่ว่า โทษปรับเป็นโทษที่มีการแก้แค้นทดแทนจนกระทั่งเป็นโทษที่สมบูรณ์ในตัวเอง ใช้ประกอบการลงโทษสถานอื่น หรือ ใช้เพื่อการข่มขู่ตลอดจนการปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิด ได้มีหลักเกณฑ์อื่น ๆ เกิดขึ้นนอกจากหลักกฎหมายอาญา ที่จะทำให้หลักการลงโทษปรับมีหลักเกณฑ์ที่สมบูรณ์และเป็นธรรมยิ่งขึ้น เช่น หลักในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญและสิทธิมนุษยชน หลักอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา เป็นต้น อันจะได้อีกกล่าวถึงต่อไป

ในปัจจุบันนี้เป็นที่เข้าใจกันได้ว่า โทษปรับ คือ โทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สิน อันได้แก่ตัวเงินของผู้กระทำความผิดเพื่อตกได้แก่แผ่นดิน การตกได้แก่แผ่นดินในระยะแรก ๆ ถือว่าเป็นการจ่ายค่าทรัพย์สินเป็นการไถ่โทษ (composition) กล่าวคือ เมื่อผู้กระทำความผิดจ่ายค่าไถ่โทษแก่รัฐและผู้เสียหายแล้ว ก็จะไม่มีการแก้แค้นทดแทนกันต่อไป ดังที่ปรากฏในกฎหมาย 12 โต๊ะ²⁰ นักทัณฑวิทยา เรียกระบบเช่นนี้ว่า ระบบความยุติธรรมโดยเอกชน (private settlement)* แต่ความผิดบางอย่างรัฐเป็นผู้เสียหายโดยตรง เช่น การทรยศต่อชาติ การเป็นไส้ศึก การทำลายทรัพย์สินของแผ่นดิน หรือการกระทำความผิดต่อคนเป็นจำนวนมาก รัฐจึงตกอยู่ในฐานะประหนึ่ง ผู้เสียหาย รัฐจึงควรถูกจ่ายค่าไถ่โทษด้วย ความคิดนี้ทำให้โทษปรับตกได้แก่แผ่นดินมีเหตุผลแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เมื่อระบบศาลเป็นรูปร่างชัดเจนขึ้น การบังคับคดีของเอกชนต้องกระทำในศาลของแผ่นดินก็มีความจำเป็นเสียค่าขึ้นศาลหรือภาษีสำหรับพิจารณาคดี ตลอดจนค่าตอบแทนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ของรัฐที่เข้ามาบริหารจัดการระบบความยุติธรรม สิ่งเหล่านี้ยังเป็นเหตุผลมากขึ้นที่รัฐเรียกเอาค่าปรับตกได้แก่แผ่นดิน²¹ ในบางประเทศแม้กระทั่งประเทศไทยจนถึง

²⁰ โกอเมน ภัทรภรมย์, "โทษปรับ", หน้า 456.

* การระงับข้อพิพาทหรือความขัดแย้งมีหลายรูปแบบ รายละเอียดดู อภิวัฒน์ เพ็ชรศิริ, "สมาชิกของสังคมกับความขัดแย้ง", ใน เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2528, หน้า 400.

²¹ Gerhardt Grebing, The Fine in Comparative Law : A Survey of 21 Countries, pp. 6-7.

สมัยก่อนรัชกาลที่ 5 ยังมีธรรมเนียมให้ผู้พากษาเอาค่าปรับตกได้เป็นเงินเดือนหรือค่าตอบแทนการทำงาน ตามกฎหมายไทยโบราณ ซึ่งมีที่มาส่วนใหญ่จากกฎหมายคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ โทษปรับก็อยู่ในลักษณะอย่างเดียวกัน คือพัฒนามาจากปรับให้เป็นของหลวงและปรับให้แก่ผู้เสียหายที่เรียกว่า ปรับไหม หนักถึงการดำเนินคดีเช่นนี้ จึงมีลักษณะผสมซึ่งตามหลักกฎหมายฝรั่งเศส เรียกว่า action mixte โดยถือว่าเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะร้องขอไม่เกี่ยวกับอัยการหลักนั้นในเวลาต่อมาแม้จะยกเลิกไปในการดำเนินคดีอาญา เพราะถือว่าการปรับเป็นเรื่องทางอาญาไม่เกี่ยวกับทางแพ่ง แต่นับได้ว่าเป็นที่มาทางหนึ่งของคดีอาญาสินไหมหรือคดีแพ่งเกี่ยวเนื่อง .

คดีอาญาดังที่ ได้รับรองไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* เมื่อระบบศักดินาของไทยเกิดขึ้น ก็ได้มีการปรับตามศักดินาตามที่กำหนดไว้ในพระอัยการนาพล เรือนและนาทหาร เพราะถือว่าราษฎรทุกคนมีค่าตัวดังที่เรียกว่าศักดินา เมื่อผู้ใดประทุษร้ายต่อผู้อื่น ก็ต้องปรับตามศักดินาของผู้เสียหาย แต่แม้เมื่อครั้งที่ยังไม่มีกรุงสุโขทัย มีใจความตอนหนึ่งว่า "ข้าท่านหนี้สุเรือนผู้อื่น ในเวลาจวนคำ ถือว่าผู้หนี้ยังไม่ทันส่งข้าท่านคืนหรือกลับเอาไว้ไปเป็นภรรยาเสีย มีความผิดให้ปรับเป็นสินไหม คุกตั้งชะ โมยคนท่านไป

มาตราหนึ่ง ข้าชั้นในสังกัดพรรคหรือข้าพระ โยมสงฆ์ ได้หลบหนีไปสู่นบ้านเรือนตนอันอยู่ตามชนบทห่างไกล เมืองใหญ่ มีระยะทางแต่ครึ่งวันถึงวันหนึ่ง คนที่พาข้าท่านหนีต้องนำข้าท่านมาส่งคืน มิฉะนั้นจะมีความผิดฐานทำผิดต่อพระเจ้าแผ่นดินต่อเจ้าบ้านเจ้าเมือง

ถ้าไม่มีตัวเจ้าข้า ก็ให้มอบแก่เจ้าบ้านเจ้าเมือง จะได้พ้นโทษทัณฑ์และผู้นำเอาข้าท่านมาส่งก็ให้ได้สินชดใช้ แต่ถ้าผู้ใดเอาข้าท่านไว้พ้น 3 วัน ให้ใหม่วันละหมื่นหนึ่งพันเบี้ยไปจนห้าวัน เป็นเบี้ยห้าหมื่นห้าพันเบี้ย และจำนวนนี้ ท่านให้ใช้ปรับ ในกำหนดแปดวันยังมีส่งตัวคืนด้วย แต่

---

* "บันทึกของนายยอร์ช ปาคูซี ที่ปรึกษาการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายของรัฐบาลสยามเกี่ยวกับการร่างกฎหมายลักษณะอาญา รศ. 127", วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 189, ฉบับที่ 2, มิถุนายน 2531, หน้า 34-35.

ถ้าพ้นแปดวันล่วงแล้ว แม้เพียงวันเดียว ให้ไหม้ตั้งลักทรัพย์ท่านๆ " ตามกฎหมายสมัยอยุธยา เริ่มการปรับตามศักดินา ซึ่งเรียกว่าเป็นการทำให้การปรับมีหลักเกณฑ์ยิ่งขึ้นกว่าได้²² แต่คงตระหนักว่าเป็นโทษสถานเบา จึงมักใช้ควบกับการลงโทษอย่างอื่น เช่น ให้ไหม้จตุรศูลแล้วเอาตัวลงหน้าข้าง ให้ไหม้ตรีศูล และเอาตัวออกจากราชการ ให้ไหม้ทวิศูล และประจาน 3 วัน ให้ตัดด้วยไม้หวาย 100 ทิแล้ว ให้ไหม้ตามกระบิลเมือง ในกรณีที่มีโทษปรับสถานเดียวก็มักแบ่งโทษเป็นส่วน ๆ ให้ศาลใช้ดุลพินิจตามความหนักเบาแห่งการกระทำความผิด เช่น ตามกฎหมายเทียรบาล สมัยอยุธยา กำหนดว่า "ระหว่างเข้าเฝ้า ถ้าผู้ใดเจรจากระชกกันไหม้โทษถึงตาย ถ้ามีผู้นำของขึ้นถวาย ผู้ใดบังอาจช่วงชิงทำให้ของแตกหัก สูญหาย ให้ลงโทษ 3 ประการ ประการหนึ่ง ให้ตัดนิ้วมือเสียกึ่งหนึ่ง ประการหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนึ่ง 20 ทิ ประการหนึ่งให้ไหม้ทวิศูล"²³ มีข้อที่น่าสังเกตว่า หลักการไถ่โทษ (composition) ซึ่งปรากฏในกฎหมายต่างประเทศในสมัยโบราณนั้น ในกฎหมายไทยก็มีเค้าให้เห็นอยู่เหมือนกัน เช่น ตามกฎหมายลักษณะอาญาหลวง ความผิดฐานปลอมแปลงหนังสือมีโทษให้ตัดนิ้วมือ แต่ถ้าผู้กระทำความผิดนำเงินมาไถ่โทษก็ให้ไถ่ได้เป็นนัว ๆ ไป²⁴ ในกฎหมายลักษณะอาญาหลวงได้มีหลักเกี่ยวกับการลงโทษกล่าวไว้เป็นระบบพอสมควร อาทิเช่น "คดีถ้อยความโดยกระทรวงตนได้ว่ากล่าวพอจะว่ากล่าวได้มิได้ว่ากล่าว หนึ่งไว้เป็นอายวน คดีพิจารณาบังคับบัญชา มิให้สิ้นสำนวนแกลงสำนวนรอนถ้อยคำเข้าบมิแจ้งจริงก็ตีกล่าวถ้อยคำล่าเอียง เกียงแทนลูกความอวยให้แก่ข้างหนึ่งเพราะเห็นแก่

²² หลวงสุทิวาหนฤพิณ, ประวัติศาสตร์กฎหมาย, (พระนคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524), หน้า 106 หลวงสุทิวาหนฤพิณอธิบายว่า ศักดินาเป็นวิธีใช้แจกเงินเดือนข้าราชการ และค่าปรับนั้นใช้ศักดินาเป็นบรรทัดฐาน เช่น พระอนุชา นา 7,000 ไร่ เจ้าพระยาศักดินา 4,000 ไร่ สามัญชน นา 25 ไร่ ลูกทาส ศักดินา 5 ไร่.

²³ กฎมณเทียรบาล, บทที่ 58.

²⁴ กฎหมายลักษณะอาญาหลวง บทที่ 90.

แกลีนจ่างสินบน... เข้าด้วยข้างหนึ่งเรียกเอาเงินทองแก้ลูกความล่าเหลือ พิจารณาไม่เป็น
 ธรรมเอาลูกความใช้งานของตนทำชู้ด้วยลูกความ... ดังนี้ ท่านว่าผู้้นละเมิด มีโทษ 6 สถาน²⁵
 อย่างไรเรียกว่าหกสถาน" มีกล่าวไว้ในกฎหมายลักษณะโจรว่า "ให้ผู้เป็นอธิบดีนครบาลจงพึงรู้
 ซึ่งลักษณะแห่งโจร ว่าเป็นองคโจรฤทธา ฤทธสมโจร แล้วให้ดูโทษโจรต้องด้วยฤทธา โทษฤทธา จะ
 ตั้งด้วยมหันต์โทษฤทธาจะตั้งด้วยครุโทษ ฤทธาจะตั้งด้วยมฤมิโทษ ฤทธาจะตั้งด้วยลหุโทษ โทษ
 โจรอันควรจะลงโทษจะลงโทษนั้น โจรเหล่าใดจะภอฆ่าตีเสีย โจรเหล่าใดภอจะตัดตีนสิ้นมือ
 โจรเหล่าใด ภอจะด้วยทวนลวดหนังแลไม้หวาย โจรเหล่าใดภอจะบาทใหม่จำข้อคาไซ่ตรวน
 โจรเหล่าใดภอจะเอาทานบนภาคธรรมไว้ให้นั้นให้พิจารณาตวจงถ่องแต่ก่อน จึงให้กระทำโทษ
 โทษตามพระราชกฤษฎีกา²⁶ ดังนี้ย่อมจะเห็น ได้ชัดแล้วว่า ให้ศาล ใช้ดุลพินิจลงโทษสถานใด
 และโทษที่ลงนั้นสรุปแล้วก็มี 6 สถานคือ

1. ประหารชีวิต
2. ตัดตีนสิ้นมือ
3. ทวน (เมียน)
4. จำไซ่ตรวน ข้อคา
5. ปรับไหม
6. ภาคธรรม (ทัณฑ์)²⁷

นอกจากนี้ การกระทำบางอย่างซึ่งในสมัยนี้อาจถือเป็นการกระทำทางแพ่ง แต่ใน
 สมัยก่อนถือเป็นทางอาญาอยู่ด้วย เช่น การกระทำชู้ เป็นความผิดทางอาญา เช่น ถูกประจาน
 ถูกเมียน ถูกจับโกนผม และอาจถูกปรับได้ ดังความว่า

²⁵ กฎหมายลักษณะอาญาหลวง บทที่ 33 .

²⁶ กฎหมายลักษณะโจร บทที่ 46 .

²⁷ หลวงสุทธีวาหนฤทธิ, หน้า 50 .

"ค่าปรับผู้เป็นชายชู้ต่างกันดังต่อไปนี้ คือ

1. ทำชู้ด้วยเมียกลางเมือง (เมียหลวง) ปรับตามกฎหมายเต็ม
2. ทำชู้ด้วยเมียกลางนอก (เมียน้อย) ปรับ 4 ใน 5
3. ทำชู้ด้วยเมียกลางทาสี (เมียทาส) ปรับ 3 ใน 5 ²⁸

ในส่วนหญิงที่คบชู้ชั้น สมัยโบราณจะต้องทำโทษด้วย ปรากฏตามกฎหมายตราสามดวง ว่า ดังนี้ "เอาเฉลวปะหน้า ทัดดอกชะบาแดงสองหุ่ยร้อยดอกชะบาเป็นมาลัย ใส่ศิระให้นายจะมองตีมองนำหน้าประจานสามวัน ถ้าจะได้โทษประจาน ให้ได้ตามกระเสียรอายุศมหญิงเป็นข้าหย่าข้างหลวง ถ้าชายผู้มันยังรักเมียมันมิให้ประจานไว้ ให้เอาสินไหมเข้าพระคลังหลวง" เมื่อกฎหมายกล่าวถึงโทษปรับมักใช้คำว่า ปรับไหม หรือปรับเป็นพินัยหลวง ในบางกรณีโทษปรับยังใช้บังคับแก่บุคคลอื่น ซึ่งไม่ใช่ผู้กระทำผิดอีกด้วย เช่น ตามกฎหมายโจรห้าเส้นได้ระบุว่า "ถ้าอ้ายผู้ร้ายปล้นทรัพย์ ได้ทรัพย์ไปมากน้อยเท่าใด ให้เอาทรัพย์ที่อ้ายผู้ร้ายปล้นไปนั้นตั้งปรับไหมบิดา มารดา ญาติพี่น้อง บ่า น้ำ อ่าว บุตร หลาน หลาน หลาน ลื่อ ซึ่งได้รับราชการและมิได้รับการเรียงตัว ไปตามกฎหมายทรัพย์มรดก ตามสนิท แลห่างเป็นพินัยหลวง เหตุว่าบิดา มารดา ญาติพี่น้อง มิได้สั่งสอนห้ามปราม ละเลย ให้บุตรหลานกระทำความชั่ว มิได้เอาความมาบอกศาลา เป็นค่านับต่อนายเวรศาลาลูกขุนใน" นอกจากนี้ ยังมีการปรับไหมชาวบ้านที่อยู่ในระยะห้าเส้น ซึ่งมีได้มาช่วยเหลือเมื่อเวลามีโจรปล้น ปรากฏตามที่กฎหมายโจรห้าเส้นกำหนดไว้ดังนี้ "แต่ชาวบ้าน ซึ่งอยู่ฟากคลองในรั้วกัน ในกำแพงกัน เรือนใกล้เคียงกับเรือนซึ่งอ้ายผู้ร้ายปล้นนั้น จะนั่งเสีย ไม่ช่วยให้ตีเกราะโพร้อง กองเพลิงขึ้นให้สว่าง จะได้เห็นตัวอ้ายผู้ร้าย คนในบ้าน ซึ่งอยู่ในห้าเส้น จะได้ช่วยกันจับเอาตัวอ้ายผู้ร้าย ถ้าจับอ้ายผู้ร้ายมิได้ ท่านให้ไหมชาวบ้านชายสกรรฐสมลัก อยู่ในที่รั้ววัดห้าเส้น โดยฐานเล่มิตตั้งแต่นา 15 ไร่ขึ้นไปถึง 150 ไร่ คนหนึ่งเป็นเงินห้าตำลึง ถึงสูงนา 200 ไร่ขึ้นไป ถึงนา 10,000 ให้ปรับไหม โดย

²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

โดยถ่านเลमितตามบรรดาศักดิ์ ถ้าผู้ตํานา 10 ไร่ ลงมาถึงนา 5 ไร่ อย่าให้รับไหมเลย ให้แต่ทวนมันคนละ 15 ที"

ก่อนหน้าจะมีการจัดทำกฎหมายลักษณะอาญา เคยมีการตราพระราชบัญญัติความผิด ล่วงพระราชอาญาอันมิโทษหลวงในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อ ร.ศ. 114 ได้กำหนดการกระทำ ผิดอาญาแผ่นดิน ผู้กระทำผิดอาญากลางโทษได้ 6 สถาน คือ

1. ประหารชีวิต
2. จำคุกไว้ใช้งานหนัก
3. ชังคุกโดยให้ทำงาน หรือไม่ทำงานก็ได้
4. รับราชบาท เอาสมบัติเป็นของแผ่นดิน
5. ปรับเป็นพินัย
6. เสีย

ที่เรียกว่า ปรับเป็นพินัย ก็คือปรับ เป็นของหลวง ซึ่งแตกต่างจากปรับเป็นสินไหมให้ แก่ผู้เสียหาย ตามมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวได้กำหนดว่า การปรับเป็นพินัยนั้น ให้ ปรับตามยศถาบรรดาศักดิ์ หรือตามศักดิ์นํานั้นเอง แต่ถ้าปัญหาเป็นที่สงสัยว่าจะต้องให้ปรับ อย่างไรเพราะไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ไว้ ก็ให้ปรับได้ตามสมควร ซึ่งมาตรา 11 บัญญัติ ว่า "แต่อย่าให้ปรับไหมให้มากเหลือเกินหนัก" หลักเรื่องการห้ามปรับเกินสมควร (Excessive Fine)*

เมื่อมีการทำกฎหมายลักษณะอาญาใน ร.ศ. 127 อันถือเป็นประมวลกฎหมาย อาญาฉบับแรกของไทยก็ได้ มีการนำโทษปรับมาใช้สำหรับผู้กระทำผิด แต่ได้จัดเป็นระบบมากขึ้น

---

* Magna Carta, 1215, Bill of Rights, 1689 และบทแก้ไขรัฐธรรมนูญสหรับรัฐ บพที่ 8.

กล่าวคือ

1. ยกเลิกการปรับตามศักระคินาโดยเค็ดขาด
2. กำหนดวันชำระค่าปรับ
3. กำหนดใหม่การจำคุกแทนค่าปรับ
4. ให้นำเอาความคิดตามหลักนทานอารยประเทศในเรื่องการปรับมาใช้มากยิ่งขึ้น

ตามกฎหมายลักษณะอาญา โทษทางอาญามี 6 สถาน คือ

1. ประหารชีวิต
2. จำคุก
3. ปรับ
4. อยู่ในเขตอันมีกำหนด
5. ริบทรัพย์สิน
6. เรียกประกันทัณฑ์บน

โทษปรับต่ำที่สุด ในหมวดความผิดลหุโทษคือ ปรับ 12 บาท โทษสูงสุดคือ ปรับ 5,000 บาท ตามปกติโทษปรับจะรวมไปกับโทษจำคุก แต่ถ้าผู้ใดถูกปรับและไม่นำนำค่าปรับไปส่งศาล ใน 15 วัน ศาลจะสั่งให้จำคุกแทนค่าปรับเป็นเงิน 1 บาทต่อวัน แต่ไม่เกิน 1 ปี ต่อมา เมื่อมีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาปัจจุบัน ก็ได้ปรับปรุงโทษปรับให้ทันสมัยมากขึ้น อันจะกล่าวถึงต่อไป

ลักษณะของโทษปรับ

จากประวัติและวิวัฒนาการมาดังกล่าวข้างต้น ย่อมเป็นที่เข้าใจได้ว่า โทษปรับมีลักษณะดังนี้

1. เป็นโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด และทรัพย์สินนั้นคือเงิน การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่น เช่น ข้าวของเครื่องประดับ หรือทรัพย์สินมีค่าอย่างอื่น ไม่ใช่โทษ

ปรับเกี่ยวข้องกับกระทำความผิด ก็ถือว่าเป็นโทษเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน (confiscation)*

ลักษณะของโทษปรับข้อนี้ ชัดเจนขึ้นตั้งแต่ในสมัยแรกเมื่อเริ่มมีโทษปรับ แม้กฎหมายโบราณก็รู้จักแยกโทษสองประเภทนี้ออกจากกัน**

2. เงินที่บังคับได้มา หรือค่าปรับต้องตกเป็นของแผ่นดิน หรือตกเป็นของหลวง ลักษณะข้อนี้ ต้องใช้เวลานานพอสมควรกว่าจะแยกโทษปรับออกจากเรื่องค่าเสียหายในทางแพ่ง ได้อาจกล่าวได้ว่า ลักษณะข้อนี้เริ่มชัดเจนขึ้น เมื่อได้เปลี่ยนความคิดจาก "ระบบความยุติธรรมโดยเอกชน" มาเป็น "ระบบความยุติธรรมโดยรัฐ" กล่าวคือรัฐเข้ามาเป็นผู้เสียหาย หรือรัฐเข้ามาเป็นผู้จัดการยุติธรรมแทนผู้เสียหาย และเมื่อมีการแยกกฎหมายแพ่ง และกฎหมายอาญา ชัดเจนขึ้นตามกฎหมาย Romano - Germanic เมื่อศตวรรษที่ 11 ลักษณะเช่นนี้ก็เริ่มชัดเจนขึ้น ในเวลานี้ความคิดเรื่องโทษปรับกับค่าเสียหายย่อมเป็นความแตกต่างได้ชัดเจน เมื่อ พ.ศ. 2479 ได้มีผู้พยายามอธิบายความแตกต่างระหว่างโทษปรับในทางอาญา กับค่าปรับในทางแพ่ง ตามกฎหมายไทยดังนี้

"เงินค่าปรับอันเป็นโทษในทางอาญานั้นต่างกับเงินค่าปรับในทางแพ่ง ดังนี้

1) การปรับในทางแพ่งเพื่อชดใช้ความเสียหายแก่เอกชนผู้ได้รับความเสียหายแต่ การปรับในทางอาญาเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด

---

* การริบทรัพย์สินอาจเป็นการริบทั้งหมด (general confiscation) ดังที่ในสมัยอยุธยาเรียกว่า ริบราชบาท หรืออาจเป็นการริบทรัพย์สินเฉพาะส่วน (special confiscation) ซึ่งตรงกับการริบทรัพย์สินในปัจจุบัน

** แต่ถ้าไม่มีเงินเสียค่าปรับ อาจถูกยึดทรัพย์สินได้ การยึดทรัพย์สินจึงไม่ใช่การริบทรัพย์สิน เพราะมิได้กระทำต่อทรัพย์สินเกี่ยวกับการกระทำความผิด

- 2) เงินค่าปรับทางแพ่ง คู่กรณีเป็นผู้ตกลงกันได้ แต่เงินค่าปรับทางอาญากฎหมายกำหนดไว้
- 3) เงินค่าปรับทางแพ่งจะบังคับให้ผู้ถูกปรับจ่ายแทนไม่ได้ แต่เงินค่าปรับทางอาญ่าบังคับให้ผู้ถูกปรับจ่ายแทนได้
- 4) การปรับทางอาญาเป็นโทษย่อมเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศแก่ผู้ถูกปรับอยู่ในตัว แต่การปรับในทางแพ่งไม่ใช่โทษจึงไม่เป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศแก่ผู้ถูกปรับอยู่ในตัว

ตามกฎหมายเก่าบัญญัติถึงโทษปรับไว้มาก แต่กฎหมายเก่าใช้คำว่า โทษ และ การโทษ มักมีการโทษเป็นสินไหมกึ่ง พินัยกึ่ง สินไหมนั้นได้แก่ผู้เสียหายเป็นการชดใช้ความเสียหาย พินัยตกเป็นของหลวง

โทษปรับนี้อยู่ในอันดับที่ 3 ของมาตรา 12 ซึ่งแสดงว่า เป็นโทษหนักรองลงมาเป็นอันดับที่ 3 เพราะตามมาตรา 12 นี้ เรียงลำดับโทษไว้ตามความหนักเบาลดหลั่นกันลงมา

โทษปรับนี้มีอยู่มากในกฎหมายอาญา ร.ศ. 127 และกฎหมายอาญาอื่นทั่วไปโดยมากเป็นโทษที่คู่เคียงไปกับโทษจำคุกเสมอ ความผิดที่ไม่มีโทษปรับคู่เคียงไปกับโทษจำคุกเฉพาะความผิดชนิดอุกฉกรรจ์ เช่น ความผิดตามกฎหมายอาญา มาตรา 105, 249, 251, 301 และความผิดที่มีโทษปรับสถานเดียวโดยไม่มีโทษจำคุกคู่เคียงไปด้วยก็เฉพาะแต่ความผิดชนิดที่ไม่ร้ายแรง เช่น ความผิดลหุโทษชั้น 1-2 และความผิดตามพระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น ตามพระราชบัญญัติภาษีการค้า มาตรา 30 - 31 พระราชบัญญัติภาษีเงินได้ มาตรา 49-50 ตามพระราชบัญญัติอากรแสตมป์ ตามพระราชบัญญัติโรงรับจำนำ ฯลฯ เมื่อพิจารณาถึงความแพร่หลายของโทษแล้ว โทษปรับมีมากกว่าโทษชนิดอื่น ๆ ทั้งสิ้น และมีมากกว่าโทษจำคุกด้วย แต่ในทางปฏิบัติศาลใช้โทษจำคุกมากกว่าโทษปรับ ทั้งนี้เนื่องจากว่าโทษปรับเป็นการบังคับเอาจากทรัพย์สินของผู้ถูกปรับ ถ้าจำเลยเป็นคนยากจนย่อมทำให้เดือดร้อนแก่การกิน การอยู่ของผู้นั้น

และเคือตร้อน ไปถึงลูกเมีย ครอบครัวยังผู้ันด้วย²⁹

3. โทษปรับเป็นโทษที่อาจใช้เป็นเอกเทศโดยไม่มีโทษอื่นด้วยก็ได้ หรืออาจใช้ควบคู่กับโทษอาญาสถานอื่นก็ได้ กฎหมายต่างประเทศนิยมใช้โทษปรับสถานเดียวสำหรับความผิดเล็กน้อย เช่น ประมวลกฎหมายอาญาญี่ปุ่น ประมวลกฎหมายอาญาอาเณติน่า ใช้ลงโทษในความผิดลหุโทษ³⁰ ตามกฎหมายไทยโทษปรับสถานเดียวจะใช้ในความผิดที่สมควรมีโทษเล็กน้อยหรือมีเจ้านั้นก็มีกนิยมใช้กับความผิดใหม่ ๆ ซึ่งเพิ่งสร้างขึ้นให้เป็นความผิดอาญา ตัวอย่างจะเห็นได้ชัด ในการผิดความผิดอาญาทางเศรษฐกิจการคุ้มครองผู้บริโภค การค้าที่ไม่เป็นธรรม ความผิดของกรรมการในกรณีนิติบุคคลควรรับโทษทางอาญา³¹ แต่โทษปรับเมื่อมีการนำมาใช้ในความผิดใหม่ ๆ เช่นนี้ มักเป็นโทษปรับที่รุนแรง มีปริมาณมาก ในทำนองว่าถ้าจะลงเป็นโทษจำคุก ก็เห็นว่าอาจเป็นโทษหนักเกินไป จึงลงโทษปรับแทน แต่เมื่อมีการกำหนดโทษปรับแล้ว ก็กำหนดค่าปรับให้สูงสมกับที่ความผิดนั้น เป็นความผิดทางเศรษฐกิจ เรียกได้ว่า เป็นการลงโทษแก่เศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดก็ว่าได้

ส่วนการใช้โทษปรับควบคู่กับความผิดอาญาสถานอื่น เช่น จำคุกและปรับ ก็เพื่อให้ผู้กระทำผิดรับโทษหนักขึ้น รุนแรงขึ้น อันจะมีผลเป็นการข่มขู่ได้ดีกว่าโทษหนึ่งเพียงสถานเดียว

---

²⁹ เนติบัณฑิต, "โทษปรับ", นิติสาส์น, แผนกสามัญ, ปีที่ 9, เล่ม 12, มีนาคม 2479, หน้า 1006 - 1008.

³⁰ "Argentina Penal Code "The American Series of Foreign Penal Codes (London : Sweet & Maxwell Ltd., 1963).

³¹ รองพล เจริญพันธ์, "การใช้โทษปรับเป็นมาตรการคุ้มครองผู้บริโภคในเรื่องคำพรรณาคณภาพสินค้าหรือการโฆษณาที่ไม่เป็นธรรมคาคต่อผู้บริโภค", วารสารนิติศาสตร์, ปีที่ 10, ฉบับที่ 2, 2521, หน้า 316-319.

ตามกฎหมายลักษณะอาญาของไทย โทษปรับมีความหนักเบาอยู่ในอันดับสาม รองลงมาจากโทษประหารชีวิตและจำคุก แต่ก็ถือว่าหนักกว่าการกักบริเวณ การยึดทรัพย์และเรียกประกันทัณฑ์บนตามประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบัน โทษปรับอยู่ในอันดับสี่ ถือว่าหนักรองลงมาจากโทษประหารชีวิต โทษจำคุกและโทษกักขัง ซึ่งเห็นได้ว่าต่างจากความคิดในกฎหมายลักษณะอาญาข้อนี้ น่าจะเป็นว่าผู้ร่างถือเอาการลงโทษต่อชีวิตเป็นเรื่องร้ายแรงที่สุด ส่วนโทษจำคุกและกักขังเกี่ยวข้องโดยตรงกับอิสรภาพของผู้กระทำความผิดจึงจัดได้ว่ารองลงมา โทษปรับและโทษริบทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดจึงจัดอยู่ในสถานเบา

โทษปรับจึงมีเหมือนกับเป็นโทษใช้แทนโทษที่เกี่ยวกับเสรีภาพของผู้กระทำความผิด โดยกฎหมายเห็นว่า ถ้าผู้กระทำความผิดไม่ควรลงโทษถึงขนาดตัดรอนเสรีภาพ ก็ให้ลงโทษต่อทรัพย์สิน คือ โทษปรับแทน³² ข้อนี้เห็นได้ชัดยิ่งขึ้นจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 55 ซึ่งบัญญัติว่า "ถ้าโทษจำคุกที่ผู้กระทำจะต้องรับมีกำหนดเวลาเพียงสามเดือนหรือน้อยกว่า ศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลงอีกก็ได้ หรือถ้าโทษจำคุกที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับมีกำหนดเวลาเพียงสามเดือน หรือน้อยกว่าและมีโทษปรับด้วย ศาลจะกำหนดโทษปรับด้วย ศาลจะกำหนดโทษจำคุกให้น้อยลง หรือจะยกโทษจำคุกเสีย คงให้ปรับแต่อย่างเดียวก็ได้"

จากการศึกษาถึงประวัติแนวความคิดของโทษปรับที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าโทษปรับ มีขึ้นเพื่อเป็นการทดแทนการแก้แค้นในระบบตาต่อตา ฟันต่อฟัน (lex tation) ต่อมาจึงได้พัฒนาให้เป็นระบบยิ่งขึ้น จนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นการลงโทษแก่เศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดซึ่งได้ผลดีที่สุด เช่นอาจปรับสูงเท่าใดก็ได้ โดยรัฐไม่ต้องมีการระงับอย่างอื่นต่างกับการลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ที่รัฐต้องเข้าไปกระทำการ เช่น เสียค่าใช้จ่ายแก่ฝ่ายราชทัณฑ์ การจัดหาสถานที่การเลี้ยงดูผู้ต้องโทษ Haman Manhium นักอาชญาวิทยาซึ่งวางรากฐานการศึกษา

---

³² สมพร พรหมพิตาธร, "โทษปรับ", อัยการนิเทศ, เล่ม 31, ฉบับที่ 4, 2512, หน้า 443.

อาชญาวิทยาในประเทศอังกฤษกล่าวว่า "การลงโทษปรับคล้ายกับการลงอาญาด้วยการคุมประพฤติ
นั่นเอง เพราะต่างก็เป็นวิธีการลงโทษซึ่งส่งผลกระทบต่อหรือจุดต่างพร้อมทางสังคม (Social
stigma) และผู้กระทำผิดน้อยที่สุด³³ นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกันอีก 2 ท่าน คือ George
Rusche และ Otto Kirchheimer ต่างก็ให้ความเห็นว่า "การลงโทษปรับเป็นวิธีปฏิบัติที่มี
ประโยชน์สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจทางสังคมแบบอุตสาหกรรม"³⁴ ซึ่งในบทต่อไปจะได้
ศึกษาถึงการพัฒนาโทษปรับในต่างประเทศว่ามีประวัติความเป็นมา และมีการพัฒนามาอย่างไรบ้าง

---

³³ ประเสวริฐ เมธมณี, หลักทัณฑ์วิทยา, (กรุงเทพมหานคร:บพิธการพิมพ์ 2535),
หน้า 34.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.